Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 14 АПРЕЛЬ, 1981 ШУ. ● № 45 (8385). ● Мах 2 кепик.

Советски Союза къахьегамхой! Бизэагlа пайда эца дегlаенача социализма таронех, производственни а Iилма-техническия а потенциалех!

Материальни дlадодар лохде, фондаша хьалур лакхде!

Экономика кхом беш хила еза!

(КПСС ЦК Т1аккхехамашцара).

1981 ШЕРА 1 МАЙГА ДОЛА КПСС ЦК Т1АХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда 1 Май — къахlегамхоша империализмана дуьхьал, машар, демократи, социализм бахьан лоаттабеча къовсаме дуйни халкъашта юкъерча солидарноста Де!

2. Массе а мехкий пролетареш вlашагlкхета!

3. Даькъала хийла марксизм-ленинизм — даим дийна бола революционни интернациональни хьехам!

4. Даькъала хийла Советски Союза ленински Коммунистически парти!

Халкъаца цхьоагlо халарца — парте яи!

Партеца цхьоагlо хиларца, цо кулгалдарца — халкъа низ!

5. Б1ешеренашка яхийла Владимир Ильич Ленина дlен гlуллакх!

6. Советски Союза гражданаш! Даха, болх бе, къовсам лоаттабе Iомала ленински хьисапе, коммунистически хьисапе!

7. Коммунисташ! КПСС XXVI съезда исторически решенеш кхоачашъяре дерригача халкъо лоаттабеча къовсама хьалха хила!

Кхы а низ болашагlа, б1аьхагlа, хоашагlа хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе!

8. Советски Союза къахьегамхой! Даьхен беркат бахьан т1агlертта инициативно къахьегарца белгалйоккхаргья вай цхьайтталагlа пятилетка!

КПСС XXVI съезда решенеш — кхоачашъергья!

Дерригта а сага берката дукха, сага ний дукха!

9. Сийле хийла сийлахь-доккхача советски халкъа — коммунизм хьалгьечун, машар бахьан дерригlа къовсам лоаттабечун!

10. Даькъала хийла Советий Мехка турпала белхалой классе!

11. Даькъала хилба сий дола колхозни ахархой!

12. Даькъала хийла советски халкъа интеллигенци!

13. Даькъала хилба белхалой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце бохаргбоаца барт!

14. Даькъала хилда Советски Союза дерригача къамий народностийи вежарашка дола деттагlаль йохьлургбоаца цхьоагlо!

15. Даькъала хийла СССР Конституци!

Даькъала хийла социалистически демократи!

16. Даькъала хийла халкъа депутатий Советаш!

Шерлуда пачхахьалкхени общественни гlуллакхашта доал дета къахьегамхоша лоава дакъа!

17. Даькъала хийла советски профсоюзаш — коммунизма школа, вай общество влиятельни низ!

18. Кагий нахи мехкарий! Т1агlертте кораерзае илмаш, культура, профессиональни говзал!

Коммунизм бахьан сакхетама къовсам лоаттаберах хила!

Даькъала хийла Ленински комсомол!

19. Даькъала хилба советски кхалнах — хьинаре коммунизм хьалгьераш!

Сийле хийла кхалсага-нанна!

Машара кхера хилда дерригача даьтташ т1арга берашта!

20. Советски б1ухой! Эргайоалаш тоаме т1ема политически кийча!

Фен тешаме лорабе советски халкъа машаре къахьегам, социализмана карагlдаьнна сийлахь-доккха кlамаш!

Даькъала хилда денал дола СССР Гераашцаре низаш!

21. Б1аьшеренашка дахалда советски халкъа сийлахь-боккхача Даймахка т1ем т1а карагlдаьнна ше сацна кхы доаца денал!

Даим сийле хийла вай Даьхен сий, кортамукъал, шийн лоlамагlа хилар бахьан лоаттабаьча къовсаме байнарий!

22. Советски Союза къахьегамхой! Бизэагlа пайда эца дегlаенача социализма таронех, производственни а Iилма-техническия а потенциалех!

Материальни дlадодар лохде, фондаша хьалур лакхде!

Экономика кхом беш хила еза!

23. Советски Союза къахьегамхой! Iилма-технически прогресс сихье, хьалха латта опыт юкъейоалае!

Экономикана — интенсивни дегlаяр!

24. Советски Союза къахьегамхой! Пятилетка заданеш толаме кхоачаш а т1ехкхоачаш а яра т1ехьарча социалистически ахьа байракх лакхагlа айе!

Болх эффективнон диен бе!

25. Сийле хийла коммунизм хьалгьеча хьалха йоагlача aIe байракхаш хьовеча коллективашей, хетилетка гвардейцашей!

26. Советски Союза къахьегамхой! Х1ара балха новттега къахьегама овсарлен, эффективности, дикалл айе!

Чlоагlъе сакхетаме коммунистически дисциплина, творчески инициатива хьагойта!

27. Советски Союза къахьегамхой! Сихде Сиберегlен Гlаларча Малхбоален хlама хьокхолла низаш дегlадоладелта!

Байкало-Амурски магистраль хьалхьр сихде!

28. Малхбузен Сиберегlен къахьегамхой! Даьхен беркатта дукха сихагlен эффективнагlен пайда эца Iалашо Iукъаьех!

Дукхагlа кхи газ мехкадаттен!

29. Ен-йоккхача индустре белхалой! Айбе производства технически боарам, продукце дикал!

Халкъа болхан бизэагlа Iалашбе эзача бойдалаш, доагарца, энергеца, металлаца!

30. Машинаш ераш! Хьанкхолла лакха овсарле йола, кхом беши тешамен йола машинаш, прибораш, механизацен автоматизацен средстваш!

31. Химически промышленноста белхалой! Юкъекхувла прогрессивни технологи, халкъа боахашн бола дукх бизэагlа Iалашбе эзача химически продукцеш материалаш!

32. Промышленноста белхалой! Производство шуре, халкъа эзача товарий дикал айе!

Халкъа эза товараш хьадаре, гlуллакхаш ду сферах дегlайоалаяра — х1ара дешна уйла т1адхийта!

33. Г1ишлош хьалгьераш [illegible]!

Айе [illegible]!

Сиха, дика, х1ишларча техническии кийбаш т1а хьаде гlирсаш!

1981 шерара пусковой объекташ хьалгьеха!

34. Транспортен бузанен белхалой! Тешаме Iалашде халкъа боахама эшараш!

Балха прогрессивни эффективни формаш юкъейоалае!

Советски наха гlуллакхаш дара культура айе!

35. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе юрта боахам массе а ога1ерахьера, лерггlа дегlабоалабера т1ехье! Сихье цунна индустриализаци химизаци яра, лаьттанта мелиораци яра тешаме!

Хьанаре чакхьяда РСФСР Нечерноземни зона эргахкара комплексни программа!

36. Колхозхой совхозий белхой! ДегIадоаладе производствана специализаци концентраци алга!

Эффективнагlа пайда эца лаьттах, техниках, удобренех, доагъарех!

Б1аьстан кхашкера балхаш т1ехдика де!

Лакхача хьувлъаика гlадъюгаргья вай Даьхе!

37. Юрта боахаме къахьегараш! Дулх, шура, фуаш, тха, кхыйола продукци дукхагlа а лакха пачхахьалкхена йохка а [illegible]!

Хьайбай боахам — ударни фронт!

38. Торговле, юкъарча кхачан, бытовой гlуллакхаш дара белхалой! Айе къахьегама дlахали культурен, бахача нaха дlадехараш дикагlа кхоачашде!

39. Советски Союза гражданаш! Общественни рузкъа гlа дика хьежа, социалистически доалахье алсамъяха!

Дикагlа пайда эца мехка рузкъех, Iалашa хьурмат де!

40. Халкъе боахама специалисташ! Изобретателаш рационализаторашa! Эргайоалаш тоае техника, технологи, производствайна доал дела!

41. Советски Iилманхой! Айе тохкамий эффективность!

Чlоагlаба творчески уйлаш творчески къахьегама оаш!

Сийле хийла советски Iилма!

42. Пачхахьалкхен аппарата балхахой! Эргайоалаш тоае балха стиль! Советски наха эшараш цар дlадехарашен дог лазаш хьежа!

43. Халкъа т1ахьожанхой! Хьаьаре къовсам лоаттабе дисциплина чlоагlъяра, кхоаш хьурмата дара т1ехье!

44. Идеологически фронта балхахой! Айе кхетам бера, информаци, пропагандистски балха дикал!

Коммунистически идейность, хьинаре вахара позици — болх беча х1ара сага!

45. Литературан искусствана деттелаш, культура балхахой! Хьакхолла вай сийлахь йоккхача Даьхена майрагlара йола произведенеш!

Лакха айе дlахьо советски искусства идейность, керталла, халкъалла байракх!

46. Халкъа дешара балхахой! Кхувлиндоагlача наькъара дешар хьехара, политически, къахьегама, кхеставаьни кхетам балара дикал айе!

47. Вузий техникумий балхахой! Кийчбе идейно чlоагlбенна, лакха квалификаци йола специалисташ!

Дегlаккхувла Iилма, чlоагlбе производствацара бувзам!

48. Узалцlено лоралгра балхахой! Х1ара дешна йоккхе а советски наьха могашала! Шийн хьинаре а квалифицированно а де медицински гlо!

49. Физкультурникаш спортсменаш! Айе физкультурни болхама массовость!

Алсамъяха советски спорта сийле!

50. Сий дола ветеранаш! Кагирхой хьехамечаш! Коммунистически партен советски халкъен революционни, т1ема, къахьегама традицеш т1а хьалкхое къона т1ехье!

51. Пионераш, школьникаш, профессионально-технически училищей дешархой! Чlоагlа дукха ше советски Даьха! Т1агlертте кораерзае эшараш, къахьега Iомаде!

52. Даькъала хийла Советски Союза машар бола ленински арахьара политика!

Вахаре йоала чакхьяйла КПСС XXVI съездо хьалгьайтта машаре халкъий кхерамалгех чlоагlъяра т1еренаь йола программа!

53. Вежарий моарпшал да коммунистически белхалойи партешка!

Сийле а хоастам а хилба коммунисташ — халкъа гlуллакха т1ехье къонахчал долаш къовсам лоаттабераш!

54. Дерригача дунен коммунистий цхьоагlо хоттабалара чlоагlлуйла!

Даькъала хийла пролетарски интернационализм — тоххарел чакхдаьннен низ болаш дунен т1арча белхалой класса гера!

55. Дунен социализма, дунен халкъашта юкъерча пролетариата, къаман-кортамукъъален болама эшакургбоаца барт чlоагlлуйба!

56. Вежарий моаршал да социалистически мехкий халкъашка!

Даькъала хийла социалистически содружества мехкий цхьоагlо хоттадалари, социализмана карагlдаьннарaш лорадаре бола бохаргбоаца цар лоIам!

57. Вежарий моаршал да американски империализмо тийнача балха хоадда духхьаш латтача турпалча кубински халкъага!

58. Вежарий моаршал да турпалча вьетнамски халкъага!

59. Вежарий моаршал да къоналчча доагlча лаосски халкъага!

60. Вежарий моаршал да шийн лоlамагlа, кортамукъа, халкъа Кампучи хьалъеш доаллача кампучийски халкъага!

61. Вежарий моаршал да апрельски революцена карагlдаьннарaш къовсачьх долаш, лорадеча афгански халкъага!

62. Вежарий моаршал да капиталистически мехкий [illegible]!

Сийле хийла монополий эксплуатацена Iоткъайаш дуьхьала, къахьегамхой бокъонаш дукха, машар, демократи дукха къовсам лоаттаберий!

63. Вежарий моаршал да колониальни дукъах мукъадаьннача халкъашка, къам шийн лоlамагlа хилар чlоагlдара социальни прогресса бахьан къовсам лоаттаберашка!

64. Дlайха моаршал да империализмани расизмани дуьхьала, кортамукъьали шоай лоlамагlа хилари бахьан къовсам лоаттабеча Африка халкъашка!

65. Дlайха моаршал да империализмахеи реакцеи дуьхьала, шоай мехкаш демократически дегlадоалалара т1ехье къовсам лоаттабеча Латински Америка халкъашка!

66. Вежарий моаршал да фашистски хунтена дуьхьала шоаш цa кхобеш къовсам лоаттабеча Чиле къахьегамхошна, берригача демократашка!

67. Вежарий моаршал да фашистски боагашка хале оалаш боахача кортамукъал, демократи, социализм бахьан къовсам лоаттаберашка!

Кортамукъа балийта империализман реакцей тутнахкаш!

68. Дlайха моаршал да израильски агрессивни империализма диктатан дуьхьала къовсам лоаттабеча Iарбий халкъашка!

Чlоагlлуйла советско-Iарбий доттагlал!

69. Европейски мехкий халкъаш! Малхбузен Европе дерда американски ракетно-ядерни герз дlахlийсдаре дуьхьала къовсам лоаттабе!

Европа — машар, кхераман, вlаши цхьана гlуллакхаш [illegible]!

70. Азиатски мехкий халкъаш! Къовсам лоаттабе машар кхераман бахьан, империализмо гегемонизмо барт бера дуьхьала, Азех тешам болен вlаши цхьана гlуллакхаш леладерен континент яра т1ехье!

71. Дlийха моаршал да сийлахь-доккхача индийски халкъага!

Дегlа а ухалда чlоагl а хулда Советски Союзаи Индеи юкъера доттагlали вlаши цхьана леладу гlуллакхаш!

72. Дунен халкъаш! Хьадда юхатоха империализма, милитаризма, реваншизма агрессивни тийшц балхаш!

Машар чlоагlбергба вай, пхохкаш кlаьдбалар кlоаргдергда вай, герзаш хьаделга сихдира дирст йолларгьа вай!

73. Дунен халкъаш! Лерригlа хьадеза дукха мах боабу ядерни а кхы тайпа а герзаш хьаде бокъо ца ялар!

«Ай» — ядерни т1ема»

74. Даькъала хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе—Советски Социалистически Республикий Союз!

75. Ленина байракха кlал, Коммунистически парте кулгалдеш — дlахьалхашкахьа, коммунизм котъаларга, [illegible]!

Советски Союза Коммунистически парте Централи Комитет

ДИКА ХОАМАШ

Б1УБЕННА БОЛХ БУ

«Х1ара балха дийнахьа — кьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа шерра социалистически ахь йоаржальча «Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене болхлоша хьалхарча квартала план т1ехкхоачашъяьй. Планал совгlа арахийцай б1аьш эзараш сомий маьха етта кирпичаш, кlир, гипсоплиташ, битумни каьхат, кхерах хьадь облицовочни плиткаш, кхыйола материалаш.

КПСС XXVI съезда решенеш йоза кхоачашъяра т1агlертта къовсам лоаттабеча тха объединене халкъа эша товараш арахецара укх шера хьалхарча квартала план 117,5 процент кхоачашъяьй.

«Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене болхлоша къахьегама овсарле лакхъяра кхаь бетта план 101,7 процент кхоачашъяьй. Дукхьал из лакхъяра чотагlа хьаьй планал совгlа ара мел хийца товарни продукци. Планал совгlа продукци маьхала якхарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дlабода мах лохбарах пачхахьалкхенна пайда бара квартала план 103,6 процент кхоачашъяьй.

Социалистически ахье хьалха латт гlишлон материалий цхьоалагlчен шолагlчен комбинатий, Гудермесски кирпичшаш еча заводa, кхыча предприятей коллективаш.

Ш. ФАРГИЕВ,
«Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене комитета председатель.

ПЛАН Т1ЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Укх шерара цхьоалагlча квартала план кхоачаш а ер 330 тонн шура пачхахьалкхенна дlаснйай «Назрановский» совхоза хьайбаш лeладераша. Из соахка цу юкъа дlасиначул 77 тонн дукхагlа я.

Из толам боаккхача хьинар ца кходеш къахьийтад совхоза дукхача доярка. Царна юкъе я Мальсагова Макка, Цечоева Лида, Алимханова Майсарат, Темирханова Маржан, Айдаева Зайнап, Дзаурова Аьсет, Магомадова Загра, кхыбараш.

Планая дукха дукхагlа я царех х1аранe шоаш доал деча доахангара яькха шура. Х1аьта царна юкъе х1ара lаттагара кхаь бетта этара дукхагlа — 774 килограмм шура яьккхай Пхьилекъонгий-Юртарча фермерча Айдаева Зайнапа. Дукха х1ама ца эшаш ворх1 б1аь килограммага дlакхоач Мальсагоевас, Цечоевас, Дзауровас, кхыча доаркаш яьккхар а.

Иштта т1а-т1а хьайбашкара дукхагlа продукци а йоаккхаш берката къахьега доаркай вlашт1ехьдоал скотникашна хьайбашта лерггlа гlуллакх деш хилараx. Совхоза доккхал а деш цlераш йоахашоай дикагlболча болхлой. Царех ва Пхьилекъонгий-Юртарча ферме шийтта шера болх беш вола Магомадов Ахьмад-Наби, ткъаь кхоъ шера Наьсар-Кертерча отделене хьалнала къахьега Варкинхоев Аюп, Альтий-Юртарча ферме пхийтта шера болх бу Салиев Ибрахlим, кхыбараш.

Т1ехкхоачашъяьй совхоза хьайбаш лeладераша пачхахьалкхена дуах дlадалара план а. Планагlа 70 тонн дlадала доагlаш дlаденнад 111 тонн.

ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГ

Наурски района «Терский» совхозе дукха х1ама ца эшаш шийтта эзар жий ба, царех 7800 баьхкаб х1аннале. Х1ара б1аь жийна т1ехьара юкъера лаьрх1ача 110 lаьхар хьакъоастабу, план 100 йолаш.

Социалистически ахье хьалха ва вокхагlвола жа Iу Муцагов Рашн. Цо лeлабеча 746 жийх 519 баьхкаб. Царех х1ара б1аьннена т1ехьара 132 lаьхар хьакъоастабаьб.

Дика хьокхамаш гойт бокхагlболча жа Iуша а: Алиев Нурде, Мимаев Мулиса, Зурканаев Узум-Хьажас, Баташев Сапара.

Цхьайтталагlча пятилетка укх т1ехьарча шера х1ара б1аь жийна т1ехьара 105 lаьхар хьакъоастабе дехкар т1айийцад совхоза жа лeладераша.

М. ХАМАТХАНОВ.

18 апреле — коммунистически субботник

МАССАНЕ ХЬИНАРЕ ДАКЪА А ЛОАЦАШ...

Назрановски кирпичшаш еча заводера 76 саг хургва 18 апреле Ерригсоюзни коммунистически субботнике дакъа лоацаш. Царех 60 болхло продукци арахецаш хургва. Дукхьал цу цхьан дийнахьа цар хьаергья ткъо эзар кирпич, из хул кхыча денешка арахецачул дукха дукхагlа.

Сменерча вакте деттаaш воаца массеха саг хургва предприяте кoа лостам беш, гаьнашта кlир тоxаш, гойтара агитаце пособеш кийчъеш. Пятилетка фонде хьоакадергда 500 сом гарга.

* * *

Чlоагlа раьза хинна хьалхьаьцад коммунистически субботник дара дола гlуллакх Назрановски АМООС коллективо. Субботнике арахургва 110 саг. Цар болх бергба керттерча производстве. 18 апреле даьккха 400 сом алапи пятилетка фонда юкъехьоргда.

* * *

Назрановски мельзавода коллективо укх шера хьалхарча кхаь бетта валкни продукци арахецара план 104 процент кхоачашъяьй, продукци маьхала якхара план — 111 процент.

Къаьстта дика къахьег Оздоев Хьамзатен Котиев Мурaден кулгалдеча бригадаша. Х1анз коллектив кийчлуш я 18 апреле коммунистически субботнике арaяла.

Цу дийнахьа производстве къахьегаш хургва 140 саг. Цар арахецаргья 38,2 эзар сома маьхьа продукци. Из моллагlдолча дийнахьа арахецачул 8,2 эзар сома дукхагlа я.

* * *

Кхыча денешкарчул т1оагlагlа хьинар айденна къахьегаш хургба коммунистически субботник долча дийнахьа Карабулакски химически реагентий завода къахьегамхой. Цар шоаш даьккха 350 сом алапи цхьайтталагlча пятилетка фонде дlачулургда.

Цул совгlа субботнике дакъа лоацаш хургва 265 саг. Цар ремонт а ши бесар тоxаргда завода оборудованена, керда гойтара агитаци, Сийлен улг кийчдергда.

* * *

В. И. Ленина ваь 111 шу дузача денна хеталаьча коммунистически субботнике шерра дакъа лаца кийчлуш ба Назранерча автотранспортни предприятера болхлой.

Субботник долча дийнахьа водителаша дlахьоргда 2,2 эзар тонн халкъбоахама мохьаш, 16,2 эзар пассажир дlа кха вугаргва. Цу дийнахьа даьккха 800 сом ахча пятилетка фонде дlахьожаде лерх1 цар.

* * *

Ерригсоюзни коммунистически субботник дара кийчлуш ба «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахой. 750 саг хургва цу дийнахьа болх беш. Шоллагlча РИТС-а болхлоша ремонт ергья группови установкаш т1а мел доллхача наькъашта, карташ ергья, кlир тоxаргья, гамаш дlайогlаргья.

Сиважинай т1оанашта искусственни низ т1адоаттабеча цеха болхлоша дийна кийчъергья кустовой станцешна насосеш. Пятилетка фонде 300 совгlа сом дlалургда цар.

А. САГОВ.

* * *

Коммунистически шоатта дийнахьа Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе балха араваргва 1650 саг. Царех 1350 заводе шоаш болх беш йолча моттигашка къахьегаш хургва. Цар арахецаргья эзараш сомаш мах бола мехкдаьтта продукташ. Х1аьта цу дийнахьа даьккхача ахчах цхьадола дакъа пятилетка фонде дlалургда.

300 саг хургва завода ков, цунна гонахьара территори, улицаш цlенъеш.

* * *

«Цlеча шоаттадийнахьа» «Промавтоматика» яхача Iилма-производственни объединене Грозненски опытни заводе къахьегаш хургва 840 саг. Цу дийнахьа арахеца лерх1 17 эзар сома маьхьа продукци. Шоаш даьккхача алапех 2000 сом пятилетка фонде дlадала лерх1 болхлоша.

* * *

Коммунистически субботник долча дийнахьа Грозненски автокомбинате 170 саг хургва ремонтни мастерскаш, кхыча автомашинаш т1ен болх беш. Цу дийнахьа тоабе лерх1 6 автодвигатель, кхыйоле ремонт ергья. Х1аьта балха араяргья 120 автомашин. Цар дlахьоргба 2000 тонн халкъа боахама мухь. Шоатта дийнахь даьккхача ахчах 1200 сом пятилетка фонде дlалургда.

Ю. ТЕГАЛОВ.

* * *

— Ленински субботник долча дийнахьа тха коллективера балха араваргва 600 совгlа саг, — аьлар «Союзавтоматпромстрой» яхача Ерригсоюзни Iилма-производственни объединене Грозненски опытно-экспериментальни завода партбюро секретара Зацепин Виталий Викторовича. — 320 саг хургва цехашка къахьегаш. Цар 14 эзар сома маьхьа продукци арахецаргья, цох 5,5 эзар сома маьхьа яр пачхахьалкхен дикала Знак йолаш хургья. 4 эзар сома маьхьа продукци хьаергья кхоаьча материалех.

Цу дийнахьа 1000 сома пайда бе лерх1, 1000 сом пятилетка фонде дlалургда.

Завода ков, цунна гонахьара территори. Старопромысловски шоссе яха никъ цlенбергба. Цу новкъа автобусаши троллейбусаши сецача агlа кхоаленаш, царна кlалхара гlандаш тоадергда.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Лекторий семинар

Укх денешка Грозне хилар дунен халкъашта юкъерча дешашта болча партийни комитетийи «Знание» яхача общества лекторий республикански семинар. Семинара тема: «КПСС XXVI съездо парте дунен халкъашта юкъерча политиках».

«КПСС XXVI съездо дlадехарашна хьежжа общественно-политически эшашта пропаганда яра актуальни методически проблемаш», «Дунен социалистически система дегlаяр, социализма мехкаша вlаши цхьана леладу гlуллакхаш», «КПСС XXVI съездо кортамукъа даьнача мехкашцара Советски Союза отношенеш дегlаярах», «КПСС-и дунен т1ара коммунистически болами» яха лекцеш йийшар М. В. Ломоносова цlерагlча Московски пачхахьалкхен университетерча преподавателий квалификаци айяра Институте Iилма коммунизма кафедра доцента, философски Iилмай кандидата Р. И. Руденкос, «Промавтоматика» яхача Iилма-производственни объединене инженера-конструктора В. М. Красникова, КПСС Нохч-Гlалгlай обкома лектораша В. В. Ванинас, П. И. Яськос.

Семинаре дийцар КПСС XXVI съезда арахьарча политиках йолча материалашта еш йола пропаганда тоаяра наькъаш, методаш, тоpонаш.

КПСС XXVI СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

КХОМ БАРАИ ХЬУРМАТ ДАРАИ ТlЕХЬА

Тха коллективана хьалхашка декхар латт йолаш йолча мехкдаьтта запасех кхом беши лертlен пайда эца, хьабеча балха эффективности дикали лакхье, болх lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара хьалха латта опыт юкъейоалас, рационализаторийи новаторийи инициативен творчески хьинари шерра дегlадоаладе, скважинай къаьнарча фондай резервахи торонехи мамогга дукхагlа пайда эцара коллектив сардагlъякиха.

Тlоалашта низ тlаловттабар дукха хий чуахийтара технологи балха юкъейоалаяр тха предприятева бокиха лоархlамбола да. Цу декхарех дина лоархlю М. А. Веляева кулгалдеча участка йоккха йоаца коллектив. Из метод балха юкъейоалаяро цlалхача цхьоалагlча квартале хьалха пайда ийцача хьаьнарча скважинашкара кхы тlа а 16100 тонн мехкдаьтта даккха торо хилийтай.

Мехкдаьттен гази йоаккхача цехен скважинашта капитальни ремонт еча цехен коллективашта юкъе ийхха бувзам хиларах чакхъяькхача 7 геолого-технически мероприятеи яьча 4 капитальни ремонтои торо еннай кхы тlа а 300 тонн гаргга мехкдаьтта даккха.

Производства чура торонех мамогга дикагlа пайда ийбара, долаш долчунна хьурмат дараи кхом бараи тlехьа къовсам лоаттабелга дика вlаштlехьдаьккхад А. А. Черкащенникова кулгалдеча электроснабженеи электрооборудованеи прокатно-ремонтни участко. Цу коллективо оттаьй электроэнерги кхоара тlаерзаяь йола мероприятеш.

Групповой установкашки кустовой насосни станцешки эргальха тоалрах, электродвигателашки трансформаторашки хуцарах коллектива на яьнай кхаь бетта 75 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое.

Технически прогресс дегlайоалаечи производства керда торонаш лохачен доккха дакъа лоац тха новаторашеи рационализаторашеи. Масала, укх шера цхьоалагlча квартале балха юкъейихьай 8,3 эзар сом кхоолайта 12 предложени, къахьегам lилман ларда тlа баннхара тlеерзаяь чакхъяьхача мероприятеш яь экономически эффект 8,9 эзар сом да. Дика творчески хьинар гойташ къахьегаш ба А. Н. Гусаков, И. А. Каргачев, Н. В. Алленов, иштта кхыбараш.

Баьда, къахьегама овсарле лакхъелта дегlахувлача лоархlамегlдар шерра йоаржаль социалистически яхь лелаяр да.

Тха коллектива хьинар айдаь, кхы а дикагlа къахьега дог дайташ я КПСС XXVI съезда решенеш «11-ча пятилетка толаме кхоачаши тlехкхоачаши яр дукха лелаеча социалистически яхьа» хьажьехьа бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК цоцами.

Социалистически яхь дегlаахара боккха теркам тlа ухийт управлене партийни комитето. Укх шера январь бетта парткомо шин заседане ладийгlар массадолча структурни доакъошка социалистически яхь вlашвlехьъякхарах промыслови комитето яьча отчетага. Цига къоастадир коллективни болхлошта лаьрхlа индивидуальни декхараш, инженерно-технически болхлоша личии творчески планаш тlаздара дешаш. Хlанз беррига болхлой индивидуальни декхарегlа яхь лелаеш ба, хlаьта ИТР шо-шоай творчески планагlа.

Шин тайпара пайда лу партийни комитето идеологически болхлошта, пропагандисташта юкъе вlаштlехьъяьккхача яхьо. Социалистически яхь дикагlа вlаштlехьъяккхар дукха парткомо управлене администрацеца цхьана социалистически яхьа условеш оттаьй, хlара яхье яьнача коллектива, хlара болхлочоа уж дlайоваийт.

Социалистически яхьа итогашка а хьежа КПСС Сунженски райкома бюрос управлене коллектива яхье котьъяьннарг а лаьрхlа тхона Сийлен грамота елар.

Къахьегам коммунистически хьисапе лелабеча хьоахам луш ба мехкдаьттен гази йоаха оператор А. А. Балаев, скважинашта капитальни ремонт еча цеха мастер Н. А. Кадзаев, газоэлектросварщик Н. П. Литвиненко, слесарь-сантехник И. Н. Рыбалко, мехкдаьтта даккхара мастер Н. П. Детников, царна «Иттлагlча пятилетка ударник» яха знак хьожаяьй.

Мадарра яьча, производства торонехи резервахи мамогга дукхагlа пайда эцара тlабербаьб «Сунжанефть» НГДУ парткомо, промыслови комитето, администраце чакхбоахача балхо торо хилийтай хьалхарча квартала планаши социалистически декхараши тlехкхоачашде.

Б. ВЛАСОВ,
«Сунжанефть» НГДУ парткома секретарь.

КУРСК. КПСС XXVI съезде белгалдаьккхад электронни управлени ешш йола миниатюрни машинаш дукхагlа хилийта езаш хилар.

Дукха ха йоацаш «Светмаш» яхача курски заводе арахеца йолаьй «Искра-226» яха мини-электронни лакаш доакха вычислительни машинаш. Кховзткъея дий эзар дешаца болх бе йиш йолаш я машина, хlаьта цхьан ханна «дага доаттаду» дешаш — шин миллион да. Кховзткъалагlча шерашка а тlехь цу тайпара эффект а иштта дукха дешаш «дага доацаш» а йолча машина 150—250 квадратни метр йоккха лаьрхlа залаш хайчйора.

Керда вычислительни устройство хьаьй «Ленинградски электромеханически завод» яхача производствени объединене коллективо.

СУРТА ТlА: инженер-электрик А. В. Белкин а математик-программист А. С. Чугунови дlалаьхьийта машина ийчъеш боахк.

О. СИЗОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

«КОЛХИДА» — КЕРДА КЕМА

Поти яхача городе заводе хьадаь «Камета» яха хии мlалхарча тlъамашца лела кемаш тlъердаж да вай мехка а довзол арахьа а. Дуней халкъашта юкъерча выставкашкеи ярмаркашкеи доккхийча совгlаташца белгалдаьхад «Камета».

Дукха ха йоацаш Грузе кемашдераша хьадаьд кердача тайпара дола «Колхида» яха хий мlалхарча тlъамашна лела цхьаькха кема. 120 пассажир вуг цо, хlаьта сахьата 65 километр сиха а лел.

Гурам БУХНИКАШВИЛИ,
АПН корреспондент.
Тбилиси.

НАХА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

КПСС ЦК-ан СССР Министрий советен «Гражданий шоай доалахьарча гlоина долча боахамашка юртбоахама продукци дукхагlа никкара кхы тlа а де дезарех» бола цоцами тlа арабаьнча гlонс Назрановски районе ва кхоачашбара хоадамболле болх баьб.

Районерча совхозаша шоашта гонахьа мел яьда даьгlенаш бахача наха доахан кхаба дlаеннай, хlаьта уж 2882 гектар я. Цул совгlа «Назрановский» совхозо шиб лаьттаех 100 гектар хьакъоастаяьй Назрань городе бахача наьха хьайбаш кхабара. Цу совхоза Пхьилекъонгий-Юртарча отделене кхы а 70 гектар дlаеннай хьайбаш леладе.

Болхлойи гlулакхерча нахех доалахьа дола хьайбаш кхабара совхозаша дукхагlа доакъар тел дlанхача шерашка тийнначул. 1978 шера районерча къахьегамхошка 424 тонн гlожа доаькъар, 247 тонн моша доакъар, 27 тонн концентраташ ехка яле, 1979 шера декхар шозза совгlа хиина а lац. Иштта доакъар декхар 1980 шера а. Масала, доакъара лаьрхlа декха ялит 898 тонн дар.

Механизмашца чуаца йиш йоацача участкашта тlара буц болхлоийкен гlулакхерча нахагеи юкъа хьахьокхийт.

Овха пайда эц бахача наха гlоина дола боахамаш лeладара йолча халкъа депутатий Гудермесски городской Совета исполкома балха опытах. Из ювцаш 1980 шера апрель бетта совхоний директорий, юрта Советий исполкомий председателий, районни актива йоккха совещани хиннай. Товариществах йола положенеш оттаьй, гражданий доалахьарча хьайбашта доакъар lаламделга дийцад. Наха уж шерра дlайовзийтара уж районни газета тlа кепатехай. Гудермесский опытагlа доалахьарча хьайбашта доакъар lалапидара Тlой-Юртарча, Дошлакъай-Юртарча, Вуроклалхарча, Сурхотlарча юрта Советашка товариществаш вlашагlъехкай. Райисполкомо царех йола положени чlоагlъяьй, керда вlашагlъехкача товариществашна цхьана доакъар lалашдаре договораш оттаьй. Укх шера районга ерригача совхозашна цу тайпара йола товариществаш вlашагlйохкаргья.

Гражданий гlоина долча боахамашкара дукхагlа продукци лякхерах бола КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен, иштта КПСС Нохч-Гlалгlай обкомаи Министрий Советен цоцамаш кхоачаш а деш, дукха мероприятеш оттаяь, чакхйоахаш я районе. Масала, совхоза фермашкара кьона хьайбаш бахача нахага кхаба дlатела лаьрхlад. 1510 гектар йола лоаман даьгlенаш, бахача наха хьайбаш кхаба дlалургья. Госземфонда чотагlа Назрань городе бахача нахан бешамаш лелае 57 гектар лаьтта лургда. Цул совгlа Г. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» завода коллективана соний бешамаш лелаяре кхы а 25 гектар лаьтта хьакъоастадаьд. Гlоина бола боахам вlашагlболлара райзаготконтора «Назрановский», «Мälик» яхача совхозашца пайда ца эшаш улла 100 гектар лаьтта лургда.

Уж ерригга а мероприятеш чlоагlъяьй парте райкома бюрои халкъа депутатий райсовета исполкоми цхьана яьча заседане. Царех дукха ярий хlана кхоачашъеш я.

Мел тха безам бале а, районе бахача беррига наьха доалахьарча хьайбашта доакъар lалашде вlаштlехьдаргдац совхозий. Мугъа лаьтташ дац боахамашна. Иол хьекха а хьайбаш доакхаде а моттигаш тоъаш яц.

Эгтара хьалхарча аргlан доакъар дала хьонарга тхо совхозашка къахьегача нахана, юртарча интеллигенцена, пенсионерий доалахьара хьайбаш кхабера.

Дикка резерв я бахача наха доалахьара кьона хьайбаш лоем дала хьалдохийтилга. Цу гlулакхо юрташта йистера даьгlенаш мукъайоахаргья.

Шоллагlа йола йоккха резерв я юрташта гонахьа яда даьгlенаш тоелга. Бахача наха хьайбаш кхоаба ахакел совгlа йола даьгlенаш кlотаргаш тlайолаш я. Уж дlаяьлача хьайбаш кхабара торонаш дуктагlа хургья. Цхьабакъда, уж балхаш чакхдахара эша машинаш районе йолаш яц. Ткоца баькъахьа хетт из болх «Сельхозхимия» яхача районни объединене шийна дlатlайийцача.

В. ЦАРОЕВ.
Назрановски райисполкома председатель.

18 апреле — коммунистически субботник

ВАЙ ВАХАРА ХЬИСАПА БАШХА-ДИКА lАЬДАЛ

18 апреле хурга В. И. Ленин ваь 111 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник.

Коммунистически субботникаш доладеннад «Маллбоален фронтерча хьалашца дувзаденнача гlулакхий даькъерча РКП(б) ЦК тelкасан тlа «революционни хьисапе бe доладе болх» аьнна болча В. И. Ленина тlахьехама юкъарлоацаш жоп далара хьисапе.

Коммунистически субботникий инициатораш хиннаб 1919 шера 12 апреле болхлой керда масcови болама юкъ дlа а боласш. Эгтара хьалхара коммунистически субботник чакхдаьккха Москва-Сортировочная оалача станце депо коммунисташ. Цу субботнике дакъа лоацаш хиннав 15 саг. 1919 шера 10 мае хиннад 205 коммунистех партева мутlахьа волчон дакъа а лоацаш хинна хьалхара коммунистически субботник Московско-Казански машинаьнъа тlа.

Эгтара дукхагlа хилар субботникаш цунна тlехьарча 1920 шера. Парте IX съезда решенегlа чакхдаьккхача Ерригсоюзни первомайски субботника дакъа лаьцар 1,5 миллион гаргга саго. Грозне цу май бетта хьайна къахьегама кинх бикавдар дукха хlама ца эшаш кйс эзар саго дакъа а лоацаш хинна «къахьегама яlира чакхдаьлча» мара.

«Сийлахь-йоккха почин» яхача шин балха тlа В. И. Ленина шоай лоlамагlа творчествана хьайнача къахьегамхой опыт теоретически юкъара ерайир, хьагойтар кердача болама lалыамате бокиха лоархlам.

В. И. Ленина васкет кхоачаш а деш, Коммунистически парте кlаьд ца луш къахьег коммунистически субботникаш дегlадоаладара, дlадоаржадара, тоадара. Советски халкъа вахара хулаш йолча эгтара къаьгагlа йолча событешта юкъе къаьстта моттиг дlалоац коммунистически субботникаша. Уж бокъонца дола къахьегама цlей а хинна дlаеттад. Субботник да советски наьха хьалхарча кердача цlея цаl.

Советски lаьдал оттача хьалхарча шерашка хьахинна lалыамате шиа традици. Наьрча шера белгалдоаккх Москвай предприятей инициативагlа В. И. Ленин ваь 111 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник чакхдаьккхарца.

Москвичий тlахьехам чlоагlа хьаллаьцаб вай Даьхен массе а мlинаге. Хьинаре хьаллоац из иштта вай республике а. КПСС обкомо къоабалъяьй г. Грозне, Назрани, Шелковски, Шаьла районий къахьегама коллективай инициатива.

Хlанзарча халарча хьалашка къаьстта шоай тайпара белгалонаш йолаш да коммунистически субботникаш.

Коммунистически субботникий эгтара лоархlамегlарча белгалонех цаl я царна юкъе дакъа лоацаш бола нах тlа-тlа дукхагlа хулаш латтар. В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник долаш балха аравевлар 115 миллион саг, хlаьта 1980 шера цун 110 шу дизара хетадаь долаш дакъа лаьцар 155 миллион саго. Из процесс белгалйоалаш я Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхошта а. В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизара хетадаь хиннача субботнике дакъа лоацаш эзар 518 эзар болхло, колхозхо, инженерно-технически балхахо, гlулакхера саг, дешархо В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш даьча субботнике хилар 625 эзар саг. Цу тайпара, коммунистически субботникаш долча дийнахьа бакха арабувл дукха хlама ца эшаш беррига къахьега могаш бола нах.

Тlа-тlа лакхлу коммунистически субботникаш долча хана деча балхий боарам. Нагахьа санна В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетадаь хинна субботникаш долаш 600 миллион сома мехьа промышленни продукци арахийца хинна але 1980 шера — 842 миллион сома мехьа. 1970 шера 11 апреле субботник долаш Нохч-Гlалгlайчу хьайир цхьа миллион сома мехьа промышленни а юрта боахама а продукци, хlаьта соахка хинна субботник долаш арахийца промышленни продукци халкъа эша товараши 1.830 эзар сома мехьа да.

Хlанзарча ханарча коммунистически субботникаша, керттера традици дlахо а хьош, хьагойт къахьегама овсарле лакхъяра лоаттабеча къовсама къаьгга образецаш.

Субботникаша луш йолча средствах дукха дахча хул. Иштта тlеххьарча итт шера пятилетка фонде дlачуденнад шин миллиард совгlа сом. Юбилейни 1970 шера вай республика дlачуделар 350 эзар сом, хlаьта дахача шера — 450 эзар сом.

Коммунистически субботникаша тела средствах Ленина дешаца аьлча, «ерригача обществага кхоач», пятилетка фонде йоах уж. Уж дlайохийт уйахпlено лорарра учрежденеш, юрташка школаши деша даха из йоацача берий учрежденеши хьальяргa, новкойи боралш лорадаргa, тlемеи къахьегамен ветеранашта медицински гlулакхаш дела тоадарга, профтехобразоване дешархой Ерригсоюзни къахьегамеи уйахпlено тоавеи лагерь хьальяргa. Субботникех цхьаьне сиха средстваш йоашал долча Вьетнама гlо дара йолча фонде хьожайир.

Коммунистически субботникашкара хьайоагlаш я социалистически яхьа тайп-тайпара йола формаш. Цар lалыамате йоккха влияни яьй къахьегамцара гlулакхаш коммунистически хьисапе лeладара болам дегlаахара. СССР Лакхехьарча Совета Президиума заседане 1980 шера 14 феврале Л. И. Брежнева белгалдаьккхача бесса, «Сийлахь-йоккхача почина» «сийтах лотабеннаб къахьегамцара гlулакх коммунистически хьисапе лeладара болама низ бола ала». «Сийлахь-йоккхача почина» тlара хьадоагlаш ше хьалахо тарра, цу патриотически болама чулоац къахьегама овсарле, эффективности балха дикали махулла лакхъяра, керда техника карерзаяра лоаттабу къовсами коммунизм хьалъечуя моральни кодекса дlадехараш вахаре чакхдахa гlертари.

Коммунистически парте тlегlертта хьал а лоац дегlа а боалабу из патриотически болам. Къахьегамцара гlулакх коммунистически хьисапе лeладеш хургболаш кхетам балара керттера массане а къоабалъеш йола форма хинна дlаеттай из. Къахьегамцара гlулакх коммунистически хьисапе лeладара тlехьара болам — социалистически вахара хьисапах къаьста йиш йоацаш цунах доалла хlама. Хlана цунна юкъе дакъа лоацаш ва 66 миллион саг, е беррига яхье баьинарех ахаш совгlа. Вай республике цунна юкъе я 553 предприяти, учреждени, организаци.

Коммунистически субботникий сий дола традицеш яхаш а дегlаухаш а я массова социалистически яхье. КПСС XXVI съезде Л. И. Брежнева цlаькха а кертаlдаьнкхар: «Социализмо хьаду къахьегамцара керда гlулакхаш. Из къаьгга хьагойташ дерех цаl хила а хиннай йолаш а я социалистически яхь. Цхьанха а завод, колхоз, хьалъеш латта гlишло яц деррига керда доакхаш йола цуи lн ца кхеташ. Цунна чу хьахул обществени декхара, турпалалла, низ ца «кхобеш къахьега дезаш хилар кхетадара даькъера хьокхам...».

Шерра яьржай социалистически яхь. Хlанз цунна юкъе дакъа лоацаш 107 миллион саг ва. Хьинаре дакъа лоац цунна юкъе вай республика къахьегамхоша а. 1981 шера 1 январь тlанкхоачаш социалистически яхьа юкъе бар беррига болх беш болча нахах 93,5 процент дlалоацаш бараш. Иттлагlча пятилетке республика нахьегамхоша планал совгlа дlахийтай 83,5 миллион сома мехьа продукци. Кхоачашъяь капитальни вложени план. Боккха гlа даьккхаб юрта боахам дегlабоалабеча. Ерригсоюзни социалистически яхье доккхий толамаш дахарагlа 1980 шера йола экономически а социальни а дегlаахара плани иттлагlа пятилеткен толамца кхоачашъяргlа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК нара-нара тела Цlе байракх еннай Нохч-Гlалгlай АССР. Цу яхье котьъяьннай Ачхой-Мартановски Грозненски районаш. Къахьегама Цlеча байракха ордена лелаю «Путь к коммунизму» яха колхоз, № 7 йола гlишлон-монтажни управлени, «Новосельский» совхоз. Хlаьта Ерригроссийски социалистически яхье котало яьккхай г. Грозне, Орджоникидзе цlерагlча колхозо, «Юбилейный» яхачен Мичурина цlерагlчен совхозаша, Ленина орден лелаеча «Шелковский» плодсовхозо.

«Цхьайтталагlча пятилеткa заданеш толаме кхоачаши тlехкхоачаши яр дукха лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа» хьажехьа болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК цоцам тlа белгальяьккхай яхьа девиз: «Болх эффективно а дика а бе!».

Укх деношка гlатташ латт республике КПСС XXVI съезда решенеша хьоаь социалистически яхьа керда талгlи. Къахьегамхоша тlаийду 1981 шера а ерригача пятилетка а планаш толаме кхоачашъяра тlадерзадаь дола лакха декхараш «Хlара балха денна — хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа ярхаш латт цхьайтталагlча пятилетке социалистически яхь. Цун инициатораш я «Электроприбор» яхачен СССР 50 шу дизара цlи лелаечен Грозненски химически заводий коллективаш.

В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 111 шу дизара сийна деча коммунистически субботнико новкъостал дергда социалистически декхараш толамца кхоачашде. «Вай кхоачаргда коммунистически къахьегама коталонга!» аьнна бола ленински тlахьехам кхоачашбаргахьа цхьаькха гlа боаккхаргба советски наха, чакхбоаккхаргба керда мул.

Н. АЛЕКСАНДРОВ,
исторически lилмай кандидат.

КlОАРГГА lОМАЮ СЪЕЗДА МАТЕРИАЛАШ

Тха ерригача группашка ешаш а lомаеш а я парте тlкъаь алхлагlча съезде новкъоста Леонид Ильич Брежнева яь Отчетни доклад, — аьлар «Грознефть» объединене технологически транспорта Октябрьски управлене партнома секретара Алимханов Мохьмада.

Тlкъаь группе пропагандисташа дlаболабаьб из доклад lомаяра болх. Парткабинете гулдаь да съезда материалаш lомаяра эша деррига литература: газеташ, журналаш, брошюраш, книжкаш. Пропагандисташ lалашбаьб схемашца, плакаташца, эшача кхыча пособешца.

Пропагандисташа съезда материалаш коллективана укх шера а пятилетке а хьалхашка латтача декхарашца ювзаш юкъ.

Хlанз новкъоста Л. И. Брежнева доклад lомаеш йола занятеш бокхача идеологически боераме ю пропагандисташа парткабинета заведующе Рубанов Борис Федоровича, кхерамалех техника воккхагlволча инженера Фомин Геннадий Тимофеевича, тракторни парка начальника Равчев Владимир Александровича, кхычар. Цар массе а оагlорахьа теркам тlабахийте дlайолаю шоай занятеш. Дувкашдар ладувгlа дог доагlаргдолаш боавс, хьаькъал эша хlама долаш хул.

Атта кхетадергдолча дешашца дlайовзийт советски халкъа вахара хьал кхы а дикагlа тоадара, вай Даьхе кхы а йlаьхетlеи низ болашагlеи хилийтара, тlехьара парте чура политика, дуней халкъашта юкъе машар чlоагlбара тlеча дукхьалара арахьара ленински политика. Цар занятеш тlа боагlа вах дика а хеташ.

Цхьайтталагlча пятилетке шоаш бергболча балха программа хиларах тарра lомаю транспортникаша съезда решенеш. Уж толаме кхоачашъяра тlехьа шерра социалистически яхь дlайолаяьй, доккхий декхараш тlаийцад.

Массаза а планоем заданеш хапал хьалха кхоачашъеш хьайоагlача цу управлене коллективо кхы а чlоагlагlа къахьегара дог уреоттаду съезда решенеша.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера цхьоалагlча квартала халкъа боахама мухь дlабахьара плани ханал хьалха кхоачашйир.

Доккхий декхараш тlаийца къахьет укх шера транспортникаша. Новкъоста Брежнева доклад кlоаргагlа йовзаро дикагlа кхетабайтаргба болхлошка шоай общественни къахьегама чулоацам, доккхагlа толамаш дахара ооргацlбоахаргба.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Цхьайтталагlча пятилетка мулаш

СИБАРЕГlЕН lАЛАМА РУЗКЪАШ КАРАДЕРЗАДАР

Хоаш долча тайпара, lалама ресурсай доккха дакъа мехка малхбузехьарчен къулбаседехьарчен районашка да. Хlаьта бахача наьха, промышленноста, юрта боахама керттера дакъа СССР европейски дакъа тlа дlахийцадь да. Мехка боахама оборота дикагlа а эффективнагlа а юкъе иишта доаладергда lалама рузкъаш. АПН корреспондента Полодний Александра дехарегlа цунах дувц СССР lилмай Академе президиумерча производительни низаши lалама ресурсаши йовзара йолча Комиссе председателa, академика Некрасов Николая:

— Хlанз дlайолаеннача пятилетке сиха дегlайоалае лаьрхlад Сибарегlа доагора промышленность, электроэнергетика, бос бола металлурги, мехкдаьтта, химически, хьун, дахчах хlамаш ю, целлюлозно-кехата промышленность, гlишлошъяра индустри. Цо дlадехаргда цу региона lалама рузкъаш боахама оборота шерра юкъеоэр.

Керттера доагора-энергетически центр хулаш латт хlанз Сибарегlенах. Цигара бlаьш миллионаш тонн доагор централни районашка хьакхаьа дезаш да вай. Цунца цхьана цига мехкдаьтта а lалама газа а запасаш хилара йиш хулийт цу моттигe низ бола мехкдаьттан гааен промышленность хьае. КПСС XXVI съезда ше яьча Отчетни доклада тlа Л. И. Брежнева кертагlдаьккхар, Малхбузен Сибарегlара мехкдаьттен газан йоалла моттигаш йоаш санна кхы йоацаш хилар а. Малхбузен Сибарегlа мехкдаьттен газан хьа а довхаш уж мехка европейски даькъа тlа дlаахийтарах цхьайтталагlча пятилетка, цул совгlа шийтталагlча пятилетка а керттера звеньяш е езаш хилар а.

Экономически, социальни дегlаахара керттерча лостамаш тlа белгалдаьккхача бесса, Тобольски мехкдаьтта химически комбинатеи Томски химически заводеи производствени низалаш болх бе доладалийтарах хургда Сибарегlен йоккха мехкдаьттан газен хими хьахила йоласьна хилар хьахьокхаш дола хlама. Нагахьа санна укхаза цу доакъошта lалыамате чlоагlа эшача энерге а хи а алсамо резерваш хилар теркал дича, кхетадулургда СССР химически промышленноста керттера дакъа меттел дукхагlа йола дукха энерги эша производстваш а Сибарегlа дlайийсъяр специалисташа ийса хlана лоархl.

Цунца дувзаденна лерхlаш да Малхбузен Сибарегlен районашка, Казахски ССР, мехка европейски даькъа къулбаседехьарча оагlорахьа мехкдаьтта доаккха промышленность лакхача темпашца дегlайоалае, гlишлош хьалъяра индустриальни методаш шерра юкъехуалара кlийлен тlа керда мехкдаьтта доалла моттигаш сиха промышленни разработка чуозилга кхоачашде.

Цхьайтталагlча пятилетке хьаеллалу иштта Гаьнарча Малхбоалерча, Юкъерча Азерча. Закавказерча мехкдаьттен гази йоалача моттигех пайда эцара дика перспективаш.

Шин экономически дегlаахара кlийле шин доалахьарча доагора-энергетически ресурсех яь йола дуней тlа наl хара йоаца йоккха индустриальни пачхаьлкхе я Советски Союз. Тlеххьарча итташ шерашка вай мехка доагора балансе дукхагlа моттиг дlалоац мехкдаьттан газеи. Цхьабакъда, кlора хlанз а 27 процент кхоач цунах. Перспективе мехкдаьттахи газахи дукхагlа даькъе технологически бийдала хьисапе пайда ийбергба, хlаьта кlора лоархlам хоалуш лакхлургба.

Полаш я Сибарегlа ворхl триллион тоннал совгlа кlора прогнозни запасаш (СССР геологически запасех 90 проценти дуней тlа ярех 50 процент гаргга) а яхаш йола даннеш. Цунца дувзаденна хьоахаергья аз шахташ ца йоахаш бакха йиш йола 140 млрд. тонн а тlехьа 600 млрд. тонн запасаш йола дуней тlа эгтара йоккхагlа йола Канско-Ачински тайпача кlора бассейн. Цигара кlор баха болабаьб чакхъяьннача пятилетке. Укхаза башха сома боацача лаьтта тlайна кlал йола 30—60 метр йола кlора пласт, принципагlа шера цхьа миллиард тоннага кхоачаш кlор бакха йиш я укхазара, бlаь шу совгlача хана темпаш кхы лох а цаеш.

1981—1985 шерашка укх регионе дlахо формировани ергья Канско-Ачински территориальни-производствени комплекса. Лаьрхlа да, масала, хlараве низал 6,4 миллион киловаттага кхоачаш 10 йовхала электростанци шера 60 миллион тонн кlор боахаш йола кlора разрезаши хьае. Из кlор мехка эгтара дарегlа хургба.

Доагора мах чlоагlа лоархlаме дош да. Хоаш да, кlор баькхарга дlадодар мехкдаьттен гази лякхарга додачул дукхагlа хилар. Цудухьа тlа-тlа шерагlа пайда эц советски горнякаша экономнегlа йолча шахташ а ца йоахаш кlор баккхара способах. Из метод шерра пайда эцаш я мехка малхбузехьарча районашка. Ца хоаш хинна хlама дацар чакхъяьннача пятилеткагlа тlакхийтта беррига кlор шахташ ца йоахаш баькхка хилар.

Чlоагlа теркам тlабохийт Керттерча лостамашна территориально-производствени комплексаш дlахо дегlайоалаяра, цар халкъа боахаме хьачулур совдаккхара. Масала, Саянски территориально производствени комплекс хьаяра тома чу дода Саяно-Шушенски ГЭС керттерча даькъе хьалъяь яккхар. Абаканскни вагонаш еки Саянски алюминиеви заводашка низалаш болх бе доладалийтар. Минусински яхача городера электротехнически предприятеш хьалъяр дlаходахара декхар.

Мехка дукхача областех районаш яра экономически хьалхе лелаю экономически районаш яра боккхача лоархlаме я территориально-производствени комплексаш. Масала, Къулба-Якутски ТПК таххане а ду халкъа боахама кlор.

Со дукхала хиннав хlанзе а болх беш йоккха кlора бассейн йолча Къулбехьен Якутерча Нерюнгрерча кlор боаллача моттиге. Из бокъонца болх бе йолаелча, цунга кхача лерхl 1982 шера. Цо тергба шера 13 миллион тоннага кхачlалца кlор.

Хьалхье лерхlаш да хlара пе шера 5 миллион тоннага кхоачаш кlор тергбола массеха лакха автоматизировани шахта. Энергетически кlора тlоана кlал да укхаза лакха дикал йолча коксуюши кlора тlоанаш. Нагахьа санна Алдански эцика рудин районе гаьна ца хилар теркая дича, гучадоал, Къулбехьен Якуте вайга lаьрша металлурги дегlайоалаяра йоккхий торонаш кхоачаш хилар.

Байкало-Амурски машинпаьхьа магистраль билла боалаш хиларца дувзаденна цхьайтталагlча пятилетке интенсивно пайда эца доладела дезa тlеххьарча 10—15 шера цу районашка гучадаьннача геттара тайп-тайпарча рудехи минералехи. Дицдалийта йиш яц, ВАМа гонахьара зона яхар lалыамате халача климатически хьалашка улаш йола башха совгlа-эшашагlа хургйоацаш 1,6 миллион гектар территори хилар. Хlаьта сона хетачох, укхаза керда промышленни предприятеш хlанзарча ханара городаши хьалъяр lалыамате доккха декхар лаьрхlа дезаш а да.

Керттерча лостамашка чlоагlа теркам тlабахийтаб мехка къулбаседенгахьара областаш дегlайоалаяра. Укхаза проблемаш дукха я, хlаьта ерригаш а кхоачамболлаш чоалхане а я. Къулбаседе из вай пачхаьлкхен территоре доккха дакъа хинна lац, укхаза пайдане пахкалеваш хиларга диллача из я иштта lалыамате йlеъхий регион а. Дукхьал тахан вайна йовзаш йолча запасашка а йиш хулийт мехка халкъа боахам йоккхийча ресурсашца lалашбе. Цудухьа къулбаседенгахьара районаш дlахо карaерзаяр принципиально лоархlаме гlулакх да.

Цунца дувзаденна, аз дувцаргда СССР европейски Къулбаседе де дезарех. Укхаза вай я, масала, апатиташ, бос бола металлаш арахецаш йола дукха йоккхий предприятеш. Декхар латт lалама рузкъаш комплексно а эффективнегlа а хьадахарахи чакхдахарахи. Из доагlаш да, масала, апатиташца хулача нефтелинешта. Тоаде дезa хьун ресурсех пайда ийбар а хьу юхаметтаоттаелга эргадаккхар а, лерхlаш да Сыктывкарски хьун промышленни комплексе къахьат арахеца керда низалаш хьаде.

1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца йолча юкъа а СССР экономически социальни дегlайоалаяра Керттерча лостамаш тlа лаьрхlа да халкъа боахама деррига доакъош динамично а сбалансированно а дегlадоаладе. Из декхар толамца кхоачашдаро lалашдергда вай мехка экономически потенциал дlахо чlоагlъелга, цунца цхьана дерригача халкъа вахара хьал тоадега а.

(АПН).

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГӀУВ

ПЛИЕВ Мохьмад-Сейд

ЛЕНИНА ПАРТЕГА

Ӏа дуьнна халонаш лайнад,
Шелало, моцало лаьаш.
Хьа сийгах мукъале хьайнад,
Харцоний ненаш Ӏолегаш.

Хала некъ, Ӏа бенар санна,
Бена яц лаьттан тӀа цхьаькха.
Доаккхалде йиш я хьа техан
Хьайгарча сийлахьча дахаьа.

Цу малхо доакхалдой, нагахь,
Ер дуне хоадаьд аз, цхьне,
Ӏаламо нуралдой сагаа,
Са дегӀаз аз зӀара вашие.

Хьа йиш я куралца ала:
«Ираз да аз лаьтта денар,
Эшабаь зӀаарний Ӏеле,
Харцо а лаьпнай аз бӀенар.

Боадоно мел Ӏийшар хьеӀеш,
Дунен ккел хьайна ги ала,
Нийсонца мел хиннар лоӀеш,
ЙоагӀа хьо малх ба а бела.

Гу сона гьнаш — гьинар,
Халкъаш да дувлаш садеалаш.
Са Парти, хьа наьна тӀа вьинар
«ЗотгӀо вал, нурде гӀо боадаш.

Хьа Ӏилман хьастар хий мелаш,
Ӏаи халкъаш мукъале вийне!
Хувцалу зӀарний ккелаш,
Хьалдарий бера доал дӀахаа.

Ленин за хьо тхона ккаллар,
Подпольен пхьоаре ккел тувсаш.
Заман ккел хьо я ба еллар,
Халкъа — дуль заман дукъ увеш.

Фордан даькъ, згӀазал сувеаш,
Адарни герзаш да техкаш.
МассагӀ мохк цӀийла цар лувсаш,
МассагӀие хий да Ӏомехкаш!

Кхерам тувс цар укз дуненна,
ГӀерт халкъаш шоай доала дарзо...
Ӏу вале цӀа бартел тенна,
ХӀамма дергдац Ӏула барзо.

Парти, хьо я дьайх бӀубенна,
Машара байракх леп лакха;
Масса а халонех тенна,
Ӏоажалел вахар котданизз!

Хоаш хьа никъ шерлуга денна,
Хоаш чӀоагӀа бола хьа вала,
Маьлхашка кхуйс хьаьх бӀубенна,
БӀаьшерий Ӏазапех доала.

Дерг а де шоай кхеш — шоаш вез,
Магаргдац морха малх кхала.
Мога а малх къайлаьбаха,
Ера цуи — цуи алах лала!

Ираза дуне дӀакхуала,
ТӀеннйцад, Парти, Ӏа дехар.
Нив бац кхы хьа сердал кьуала,
Боадонна нергдац лазар!

УГУРЧИЕВ Ахмат-Гирей

* * *

Бира кемаз боккам хеташ,
Лоамашка сьо вахаш вар.
Цхьа гургний-кьарӀ ираз хазаш,
Дехкан незарагӀ воаллаш вар.

Хьо дозал бар миенн гӀийла,
Хьалбизаале доаццаш даар.
Хьо цӀагӀара кхуарч бар шийла,
Кьеле, наьца сенна вуар.

Хьо дукар дер кхааза кетар,
Ӏай а аккий а Ӏо ца йоалаш.
Хьо цӀенна даим елкар
Юхаьрча нуврах сискал йотташ.

Иштта, дуне дас кьегаш.
Дельна узаш, ккалкер дош.
Хьо аьлаcар матта цамогаш, —
Молла тӀеххьар ёсий дош.

Харцонах хьаьлетта гӀеле
ЗевгӀа хинна хаьрцар.
Боьнинача революцен ала,
Пачхаь тӀера кхессар.

Хьа кьонгаш ба мехка доалдеш.
Лоамгу даьц кӀинз дикьа дахк.
Денна вахар тӀа-тӀа товлуш,
Коммунизм хьалхьаш тха доалн!

КОРИГОВА Фузе

ДАЬХЕ

КӀаьдлургьаш со хестаеш
Сай хьамсара Даьхе.
Вай хьамсара нана санна
Вайна Даьхе езаш я.
Машар, ираз, беркат
Вай Даьхенца долаш да.
Хестаергьяр аз Даьхе —
Дошо дешаш даьц.
Хьо да езаш, Даьхе,
Цхьенна сага вац.

КАМХОЕВ Ахьмад

ГӀатта, адам, машара!

Дайнад вайна кьиза тӀемаш,
Летвенна зьга юрташ,
БоӀах нана гӀийла кьасташ —
ГӀатта, адам, машара!
Диццайнадац гарзий тетам,
Чевкадаьча берий безаш,
Ӏазап юха ца оттийташ,
ГӀатта, адам, машара!

Мехкаш хӀалак ца хьийта,
Юха, иьамат ца оттийта,
Эшац тхона зеноаш аьле,
ГӀатта, адам, машара!
Вахара безам ца хадийта,
Къонгаш наьна ца баьййта,
Массаьнта сомадаьла,
ГӀатта, адам, машара!

Ӏаьржа къизал гьнна вьхха,
Тешама мел кога баьнаае,
БӀеший барта куьг хоададаш,
ГӀатта, адам, машара!
Наьна сатем корта баькхаа,
Сага хьонгьаа оарцагӀа [illegible].
Дов вьадарий низ бехабеш,
ГӀатта, адам, машара!

Ма боаийта кьаьхе тӀадам,
Ма хадийта берий лоазар,
Ма доккийта наьха вахар,
ГӀатта, адам, машара!
Ма оттийта Ӏетаьвм ходам,
Ма далийта тӀема лазар,
Ма байийта безам, хетар,
ГӀатта, адам, машара!

Мехка цӀоз мо сабӀарзденна,
Оакхарий мо цӀех ца Ӏабаш,
МохкастагӀий ба доаниш гӀеттош,
ГӀатта, адам, машара!
Доьхаа таccаш корзагӀа ьоина,
Ца безамаш юкъе тессаш,
Къизалаш я цергаш ирьеш,
ГӀатта, адам, машара!

Сий ду аз хьа, парти!

Хьона лу аз гӀоза назмаш,
Бехкедоацa зоано иллеш,
Парти оаза хьа сий ду.
Ӏа кьоагалей сигаленаш.
Лоамаш, ареш, дуне хоадеш
Хьоца тхона ираз гу.

Бакъдар, нийсо хьегар хайне,
Хедаргбоаца тешам бенне
Адам хьона раьза да,
Безам, цхьаргӀо хьоца тайне,
Цхьа дезал мо барта зинне,
Хьа сийрда никъ изуьнаш да.

Халонашта бӀо ца тессаш,
Ӏаьржа дуне сийрдадоаккхаш
Ӏа зарцонаш эшаьй.
Нийсо ккелла къовсам лоттеш
Наькъа Ӏазап, гӀабаш тедеш.
Керда зама оттаьй.

Кхоана яиза хьоаем лоттеш.
Адамашта бакъахьа мел [illegible]
Хьогара мерза хазадеш.
Поза вахар сомадоалаш
Хьалха летташ Ӏа кьаьбегар
Аьттув боацаш дисадеш.

Миоа, дуӀо гӀум лоазеш
Ахка, нӀорие даьде маьлаш,
Бакарца Ӏе хоадаьд,
Маьлка низо боаьал лоаттош,
Чоенаш хинна яьде дӀагӀош
КьоарӀьош зиза тоийтад,

Хьогаш, таьхьаш са ца хьегаш
Нева лийкар кхоеташар Ӏа,
Хьа сий ловзе латтаргда.
Эрса, нохчо, гӀалгӀа, кьычар
Нийсо лоаттош вежарий бар Ӏа
Хьа малх сийрда хьекхеш ба!

ЧАХКИЕВ Саид

ЛИЙГИ ХЬАКХЕИ

(БАСНЯ)

Цкъа лийг бӀаргадайнад хьакха,
Духьал яхай цунна хьайкха.
Бет хоттийла Ӏо а хьаькха,
ЦӀог чӀорах мо ловзадаькха.
Ӏимад яьй цо,
«хрю-хрю», аь[illegible].
«Сабардел хьай!
Ма сийдгина доаа хьо.
Хье мичара доагӀа
Алал сога? — Даьд цо хаттар. —
Хьайистхила, дала дьттӀа?!»
«Дот гӀоедаьнна яа со чӀоагӀа,
Дика хьийга, —
Жоп лу лийго. —
ДӀа лоазашта дехьа гой,
Лехаб аз цхьа мерда [illegible].
Цигар фо да чӀоагӀа цӀена,
Буц наьхага кхоачаш я.
Цхьан цӀагӀара дезал [illegible]
Шоайла вӀашийй тӀера да
Цига дахаш лела саьрч.
Хьуна йисте лоаза чарч,
Лийгаш, хьегӀаш, оакхарий.
Шийла шовда — мола хий»...
«Сабар!
Дитал хӀанз хьай дика.
Со хезарий хьона цига
Ювцаш цхьаьне?»
«Хьойх? Сенна?..
А, хезанзар даьра сона-м».
Валлахьий я хозарг
кхоана-м!» —
Оал цо.

Ӏамал Ӏочуварч.
Лийга тӀехьа Ӏуя цо пхьарч.
Ахкаш бийса кӀоаргаелча.
Хьакха йода из бай болча.
МуцӀар хьеклаш, лаьтта оахаш.
Хьовз из бай тӀакӀагӀар боахаш.
Шийн Ӏеттораш, шодаш, [illegible]
Ювлийтад, кхесташ, цо.
Аре бӀехъяь, бӀехбаь хьаст.
Сецца шийн цӀенгахьа ласт.
Бийса яьний.
Да а тӀенкха.
Лийга дукъал яхай хьакха.
«ХӀанз ювцарий со шун баь тӀа?» —
Аьнна, хаьтта,
Хьовдадаьд цо пиьтие бӀаьргаш.
Лийго Ӏотехад шийн баргаш.
Са а дьйсха, аьнхад тӀаккха:
«Ювцар, дала хьо дӀаяккхарг!
Кхы хӀамма а дацар дувцаш...
Вож, кхы цунга ла ца дувгӀаш.
Шийн хоттийла Ӏочуюж.
Хьакха яр вай йийцар. Уж.
хьакхарч.
йовзаш я.
Вай вахаре йолаш я.
Дала кийча я уж во де.
ХӀанз вай цӀелг тӀахьоихаргбац. —
ВӀалла башха хеташ яц,
Сий дайва а, цӀи дӀайоде.

АХИЛЬГОВ [illegible]

НАНА ЕЛ

Ела я-кх нана,
Цунца дуне дел.
ЦӀе кьелпотадена
Иллеш ловзаш лел.

Лоаза мерза шоадеш,
Эза дото мара.
Хоза комаш хьекзаш,
Хьесташ бьццар берд.

Лоаза зӀамга бераш,
Кхувдаш маьлхагахь.
Хаталу, дунен тӀа
Яц-кх Ӏаьржа хьагӀ.

Елаш я-кх нана,
Цунца дуне дел.
Нана елаш яле,
Ираз я вай кхел.

ДУНЕ ДАЪА ОАШ

Ара удаш лалеча берега,
Нанна дархӀахьарчачунга
«Дуне даъа оаш!» — оал аз хьоастаи,
Цергаьа кхоадаьний шийн кулг.
Безам кхача лалеча йоӀага,
КӀанта духхьазйига хоаш.
«Дуне даъа Ӏо» — оал аз вазе,
Цунца ираз хилар лоаш.

Лакхалеига водаш волча
Аз сай хоза лоаца безийх,
Ца цуй хазо, наьха санна
Йокьо геттар гьнна йоекх.
«Дуне даъа оаш!» — оал аз нохчошка,
«Дуне даъа оаш» — дахкха оал.
ПайгӀа гарга оне латте,
Цу дешаш из сиха лоал.

«Дуне даъа оаш!» — як аз калкъашка,
Мерза мехар кхайкабеш.
Дуне машара ца хилча,
Къахе дуне хьаьнга эц!
«Дуне даъа оаш!» — як аз массаза,
Цу дешашца да цӀа мел дар...
Дукха мел везачунга ца дайтача,
Дуне хьанга дуьтаргдар?

ЧЕМХИЛЬГОВА [illegible]

СИХЛЕ

Ха дӀайода, сиха боаншхаш гӀа,
Ха дӀайода, къоанал хьатӀайсагӀа,
Новкъост, Ӏа ма делаь цунца яь,
Духьальотта, хила аьшка бӀоагӀа.
Хьажаз, вахар шийта сийрда да,
Денгар-денга зеза мо да лепаш,
Ца хоаларца вай а дийна да.
Къахьийтед вай халонех ца кхераш.
Даьхено вай леккарийла даьд
Ӏалма тахха, керда вахар довза.
Коммунизма лардаш чӀоагӀагӀ йоха.
Ялат кхеде, гӀишлош [illegible]
Ӏайнна юнцеш безаме вай.
Оалхазараш да къулбехьа доалхаш,
Цаьрна тара иштта сиха долхаш
Санна хет вай вахара шераш.
Къоанал гаьна йоацалга хайна.
Цхьа ди, е цхьа сахьат зеньа ца доадеш,
Хур вай, доттагӀ, вовз вахар хоадеш,
Кхоана эзар тахане а кхоалаш.
Тешш бо, енгалера седкъий
ДосӀаш хилча лаьтта.
Сага царех седкъа шийт
Хургдар харжа атта.
Цунна тара, вахара уйла кхоачашхулаьре.
Сатем байна, хийла бийса
Вевргьашар лоре.

КОДЗОЕВ Тимур

* * *

Шерал, лоамаш мо,
ГӀеьнаь латт айха,
Вахаре-тапинге
Цар тӀе го беш
Сатам йите
ЧӀоагӀьенна лораш,
Кордачук исаре
Опия дӀовал.

ХАМХОЕВ Дута

СА БЕЗАМ

Са безам ба аренца,
Гьийнаца, гӀаьнанца,
Вай наьна лоаманца,
Ӏаьржача лаьтаца.
Са безам ба
Фордачурча тапгӀоца.
КӀай тиьнамаш долча,
Машара кхокхаца,
Шийй бераш тернадеш
ЗгӀача наьнаца.
Ба са безам
Цхьа мерз йоацаца,
Маьрчача сигаленца,
ДегӀа низ сообоаеш,
Дог лоаза доаьача
Хоача иллеца.
Бус боаца Ӏам санна,
Ба кӀоарга са безам.
Вай вахар хоадеша,
Ираз совдоаване
ГӀоазача балаца
Са безам ба.
ХовгӀа, дагаргӀа,
Кхы цхьаькха йоацача
Нив болча, сийдолча
Даьхенца ба.
Маьлха зӀы санна
Доагача бӀаргаща,
Ма цӀера але мо
ДӀайхача бердашца
Дорца, малорца,
Латтарча адамца,
Денна тоалуча
Хоалуча вахарца.
Безам ца кхача воалий со
Со вахаш хилча!
Сай са санна доза вахар,
Бала безам ба,
Цудуьа машар беза
Яхаш са дог кхайа.

ЦИЧОЕВА Хадишт

ХЬЕЖ СО, БӀАЬСТЕН САЙРЕ

ГӀийло деза догӀанг бехке дац,
КӀаьдденнача дего сатем безар.
«Пенадаьа хаьй — хьая хоам я бац,
«Ясс йиш ца» — даго дорье дезар.
БӀаьстен сайре яр вай Ӏимла за,
МассагӀ дог вай дувца дезам дисa!
Яхар сайреш лаьгӀ ца боаш шоай гӀа.
Сов сагийка латт со гӀайгӀа йиш
Аз мел ойлаеӀар фога дайнар Ӏа.
Ахка тиина, воай шийла гуйре.
Доагаргдоаеш дог чу хьта Ӏа,
Аз-м сатувс ара бӀаьстен сайре.

ДОГ СА ТОХАЛУ

Тоьан ка я «БӀаьсти воагӀа» аьр.
«БӀаьсти» — аьлче дог са тохалу.
Воаза хӀана нешош цӀена барзаьнар даьа,
Барзньаш тегаш цар-м доаккхал ду.
Со фу да йоах — цхьаьга ирсельнах!
Сатоссаш аз. Тимар дегуз.
Из са бӀаьстен безам бихаб гьнар.
Цигар хьаьвикх сона шийла мух.

АЬТТУВ БЕХА БИЙСА

ГАЛАЕВ Хьасан

ДУВЦАР

Юрташка хьужаренаш хиннача хана хӀама да аз дӀаяздаьр. Къаьнача Товсолта сона дийцадар из массехк шу хьалха. Дезтгьа шерал тӀехваьнна вало я, ше мадарре дика дагадоагӀар цунна хьаала хинна хӀамаш. Шо деча къамаьла сег юкъе яйкхача згӀазводар Товсолта. Из дика кхета а деш, аз шийн лоӀамагӀа вутар из, ше дувца доладаьр дийца валлалца.

* * *

...Юрта мел бахараштa, бокхийчарна а кагийчарна а, дика вовзаш вар мутаӀелам вола Къарамсолта. Халсихьроев Къарамсолта оалар цох. ШоллагӀа шу дар из гьаьрча Аьмарзий юртара тхо долга хьужаре дезза вена.

Хьужарреча кхьча мутаӀаламашта юкъе белгала вар Къарамсолта. Юккъерча дегӀера кадай саг вар из, сийрда герга юхь а мегӀаре бӀаргаш а долаш. Сийнача маьша чоккхий, дото бустамаш, кьоегаль ихнаш, бухарий алтара ний лелайора цо. Цу хана магтахьа мара хулаш вацар из тайпа барекьа. Массава а безаме, велавенна хулар Къарамсолта, хаттар ца деш, фу эш-мел эш ца оалаш, саг дӀавехийтацар. Къаьстта шийн тайпа морзал йолаш а теркам тӀеоваш а дешаш дар цун мехкарашца лебеча метта юкъе а. Мадарра аьлча, мехкарий а къонача кхалнаькха а догбезам шийгахьа дахкха хоал вар мутаӀалам. ЗӀамига саг вацар Къарамсолта. Тхьаь пхийтта шу-м хӀета а вага я хургдар цун. Дийша а ваьнна молла хилалца саг йоалаерийолаш вац ше, аьле оалар цо, саг йоалваьта шийга хьоахадича. Берриг мутаӀаламаш а иштта лелар цу хана, дийша баллалца яхаш, саг а ца йоалвеш. Дика кхетодора цар, моллаш хиначул тӀехьагӀа цоаш дуне аттагӀа дувргдолга.

Къарамсолта хамнара волча ва ворхӀ-баркӀ шу хьалхагӀа саг йоалаьяр. МутаӀаламашта юкъе хьалхагӀа, саг йоалаялехьа, шиш шу гаргга ха яьккхаяр аз. ЦаӀ мара вац аьнна, дас саг йоалайир сона.

ДукхагӀа йола бийсаш хьужаре йоахе я, наг-нагахьа сона гьна йоацаш яхача шийн наьна йиша йолча хулар Къарамсолта. ГӀов-сибат а, хоза барекъа а, шьэра къамаьл а хиларца гӀорваьнна Ӏийнавацар Къарамсолта юртахошта. ДукхагӀа цун цӀи дӀахаанйтар ӀалаьматӀе цун хоза оаз яр. Цо хьалха а оалаш, маьлдига минар тӀа а баьле, чӀоагӀа назам оалар мутаӀаламашa. Къаьстта зовне а белгала йоалаш а яр Къарамсолта оаз. Дагахьа цувнах доккхал а доре цо. Хьастара хий да болхаш, е дахьаш боагӀаш мехкарий бӀаргабайча, шийн махулла оаз айе а хоаьс а гӀортар Къарамсолта.

Никъ мара юкъе боацаш Къарамсолта наьна йишийн цӀеноштa духхьала яхар хьужа тӀашллача Аьсамарзий сесаг Басрат. ГӀолга ихьанашка отташ, кӀора санна Ӏаьржа керта кӀажараш а йолаш, гергача юхьара, жогӀара бӀаргаш а лоа санна кӀай цӀока а долаш, ӀалаьматӀе хоам болаш саг яр из. Шийн юртахо я из, аьле оалар цох Къарамсолта. Ше йоалаьяре шийга йоагӀар из, яхаш кура къамаьлаш а дора. «КӀеанга нах ахацар кхьча юрташкара а Басратах бӀарг тоха а къамаьл де а ловш», хийта лаьрхӀа дувцар сога Къарамсолта. «ЧӀоагӀа цӀи хеза йоӀ яр из. Аьсамарзий аьттув баьлар. Цул динагӀа товр хьовзаеш а мерзагӀа къамаьл долаш а саг вацар. Цунца Ӏехаенна хургьяр-ях Басрат».

Бакъдар аьлча, со се а хьагаш вар Аьсамарзех, цун иштта малх санна хоза а хьекъал долаш а сесаг хилар бахьан долаш. Шийн мохча Аьсамарза волча ше водаш со а вутар Къарамсолта. Со Аьсамарзий лоалахо вар. Сона везаш саг вар из, зядел, сабар, хоза гӀулакхаш долаш хиларца. Со тешаме а айхьазагӀа а хеташ кхувлар цо шийца.

Цхьан бус, дика а хьийга, тхоеш Аьсамарзарцигара арадаьлча, аьлар аз Къарамсолтага: «ВанагӀа, [illegible] Къарамсолта, ма чӀоагӀа беташ бер уж Ӏа, цӀендаьла а хозаш, цу Басратаца безараш».

— Фуд беха беташ, мокчан сесагаца а ца бича хьанца бергба уж? — йоахар, вела а велаш, Къарамсолта. — Бегаш баьб аьлла чин дожар ккер хьо цуй?

— Хаш даьра сона-м, — дӀаальлар аз сайна хетар. — хӀама а ца оалаш, ше къамаьл теркал ца деш санна из Ӏийнавеле а, Аьсамарза цу бегаашта башха раьза вацар мотт сона-м.

— Веце мийна хала да-их, вай фу дергда цунна. ВорхӀе а дакь хала деза хьадоагӀаш Ӏаьдал да беташ бер, нус хилча-м хӀета а вета а. — вӀалла цу гӀуланха шек воацаш къамаьл дора Къарамсолта, кхы а чӀоагӀагӀа вела а велаш.

— Со-м раьза хургвацар хьона, — хьайтадахьаьлар аз сайна хетар. — гаьнарча мохчес-м хац сона, гаргарча шуваc а из тайпа къамаьл сай сесагаца дича.

— Шек дӀа ма вала хьо, Товсолта, — йоахар цо, хьалхарчул а чӀоагӀагӀа арикъал ухаш вела а велаш, Къарамсолта Басратаца духхьашка беш бацар уж бегаш-м. ДагадагӀацар хьона, хьогга вай воккхача Элбердарцига моалат дийнача бус цун несийца Тазаратаца аз баь бегаш. Элберд ше а ма вагӀарий кхьбарел чӀоагӀагӀа вела а велаш, юкъе дош а кхоссаш.

— Къарамсолта! — аьлар аз, — Ворз ца кхийтта газа хьажий цӀа яхай оалаш да. Изамо, цхьанне а, шиннe а, кхаьнне а аьннадацар яхаш, аргдар а нийслургва цкъа. Хьа новкъост хилча сога а кхоач вочох дакъа. Се верн вакхари кхераш дац ал яхар. Сона дага доалар-м сий да, сий. Цкъа дайча юха хаакулаш доаца сий.

— Соца волча хана кхерам бац хьона цхьанна а хӀамах, хаций хьона, хьа новкъост е шийна а е хьона а моза уӀахайтаргбоацаш волга... ер худар даа элла лелабеш Ӏаг ба мотт хьона. — Йоахар Къарамсолта, бат а сеттаеш, вела а къежаш, хьергӀия [illegible] санна кьегаш йола, Ӏаьржа кӀурбаькха ворхӀаза юкъа тепча сога хьа а хьувкхаш.

— Цхьа хӀама да дика ккето дезаш, Къарамсолта, — аьлар аз, вела а венна, — чӀинжарха тополг санна мара геро яйдаьна доацаш а нийслу моттигаш.

— Шек дӀа ма вала хьо, новкъост, — цийн курача уйлаш тӀара ца воалаш, кхы а чӀоагӀагӀа велар Къарамсолта, — вайна нийслургьяц хьона из тайпа моттиг.

ТӀеххьара тхо шиь къаьста дикь ди даьинадар.

Сесаг Ӏо а йигнийта, истола тӀа Ӏохайра со, чайнин юхе Ӏо а оттаьь. Шийттанел тӀехьагӀа шин сахьат даьлча мара дӀебахибацар са наб-са доадаь чам боаца хьаьний. Со чай а молаш, уйлаш си ваттӀаше а дика ха-зама яьлар, Ӏуйрангахьа лестар.

ЦӀаькха шорттига хӀама техар корах. ДӀаара хьежача ньхха бий бе а йоаллаш саг вар латташ. Ни! йолчахьа кулг хьувкхар цо. Сихха аравьлар со.

— Со ва из-м, со, — аьлар Къарамсолта чӀоагӀа вувхьа а вувхьеш.

Цецваьлар со.

— Товсолта, хьо воацар тешаме новкъост вац са укх шахьар тӀа. Цудухьа вснав со хьо волча. Адамага ма хилда сога хинна хьал. Хьога дӀале могаш вац со: набаро кӀалвитав, кӀаьдвенна дегӀ хатта этта. БӀаргашка боад етт.

— Ай фуд хьона хинна, сезла чӀоагӀа хьо кӀал вутташ?!

— Хьога-м дувцанза даргдац... — воалаелар доккха са а дьакха Къарамсолта. — Цхьабакъда, хьы дӀахо гаьнадоале, мехка хьалхашка сий дайнад, хьы юхаметта а доагӀаргдоацаш, шиъ тӀа а тилла адамашта юхьмараш дӀибӀаргалйта а йиш йоацаш.

— ХӀа—а! Сона хь-м даьре ховра, Къарамсолта, цхьа баьл тӀаэтта ца хилча. киса йоаллаш ворхӀаза юкъа тепча а йолаш волча, хьо санна тоавеннача зӀамигача саго туллавеннача гамажа кӀоргито санна араяха бийса йоалхаргйоацийта. Сона воавар веций хьо?!

...Хьай со лалаа хьа, Товсолта, дог ма кхоардалелахь сох. Сай цаӀ мара воалача вокхагӀа волча нанас аьлча вешел кхоачарагӀа хет сона хьо. Хьоца дагаваьннавалаpe, селла чӀоагӀа юхьӀаьрчча оттаргвацар со. ...Селхан дикка сайрангахьа лестача хана Аьсамарзер хоаналарга гӀолла хьавоагӀар со. Басрат яйра сона кога йитта яла хӀамаш бохкарах хьайоахаш йоллаш. Масса хана ше йолча бесса безаме а елаенна а яр из. КӀеанг-дукха бег тохаш къамаьл а даь, Аьсамарза хаьттар аз. Из цӀагӀа а вац, кхоана совещани я аьнна гӀалий тӀа а вахав... яха къамаьл дир Басрата. Чувола аьлар, тӀех ма вала, диаь-менна гӀоргва хьо. Сарахьа се воагӀаргволга дӀаальлар аз. Ела а енна, со вар шийна чӀоагӀа дезача кепара къамаьл дир цо. Сарахьа, маьркӀажа боад къовлалуча хана вахар со Басрат йолча. Кораш тӀанхьайла а лампаш лоталь а дар цӀенош. Шортта маӀарах хӀама техар аз. Со варга хьежиш [illegible] лыгӀача санна сихха яиӀ хьа а яйла, геттара безаме, елаенна, ловзаьнна тӀайийцар со Басрата. НанацӀагӀара хьаьшацӀагӀа хьалчувала аьлар сога. Са бехке хьаша ца хилар а цӀеной айса кьердаш ца хилар а дӀаальлар аз.

— ВагӀаргвац даьра нанацӀагӀа-м, — аьлар Басрата, — кштта вай ва мотт хьона са маьра мовча. Хьалчувала хьо хьаьшацӀагӀа.

ХьаьшацӀагӀа хьал чу а ваьнна, истола юхе Ӏохайра со. Аьсамарза-м гӀалий тӀа совещание ваха цӀагӀа вац ма аьннадарий сога ши-кхо сахьат хьалха Басрата. КӀаьнк а вацар цӀагӀа. Даь йиша йолча вахав йоахар из, бийса а дьакха чувоагӀаргволаш. Хьалхарчул а дикка хоагӀа а безамегӀа а хийтар сона Басрат. Из хьачуьлча со вагӀа, гӀийло лампа йоагӀа хьаьшийнцӀа, малх хьежача санна сийрдадоалар сона. Юкъ-юкъе хьалчуйоалаш, сога сагот ма делахь, са маьра мохчий а, оалаш, сихха кийрдаь два хӀама хьалхашка дера сона. Геттара бехкеча сага санна кийрдаьдар шу. БӀарчча йоикха москала боргӀал яр Ӏоттальр, йиткьо хьоарах яь хьалтӀамаш Ӏаьржа бурч тесса епарах санна, хьаж йоагӀа берхӀел шийца а долаш. ВӀалла ца хиннача тайпара безаме хетар сона Басрат. СаббарагӀа деш доза зодий къамаьл, боамбин санна кӀаьда пхьарсаш, шафрана Ӏаж санна бос лепа басилгаш — цу деррига мецца хаиас шийн хьалхара бер санна хьестар со. Майтӏаш болх чӀоагӀа ма бий. Ӏа дог а ма кхоардаделахь сох. Тохаелар са керта чу безама уйлаш. «Нус юхе Ӏохайча даарий чам дикагӀа хургба мотт сона-м, Басрат — аьлар аз. — Бакъдар аьлча, со вахха санна мела а вав».

— Меца вале, сихха хьа а. нийца хӀама дах дева, — еш а къежа аьлар Басрата. Кхы аз хӀама хьа а ца нийца, кхоза а дӀаза а шийга Ӏоха аьлча, сона юхе Ӏохайра Басрат. маьра мохча моцал валийта йиш яз аьнна. Лочкъадергдац аз хьох, лотабелар са дега безам. Шортта аьтта кулг хьалаьцар аз, хьайл, са несий кулгаш йиӀий дараш санна хоьха а долаш дещий» аьлла. «МалагӀча жайна тӀа де, ва Къарамсолта, наьха истий кулгаш лувца могаргда аьнна?» — аьлар ела а енна Басрата. — Ламаз дора хьо ца кхераьлла-м дувцарг а дац вай».

— Басрат, — аьлар аз, — цхьайола кьорӀе тӀарен жайнаш тӀарен къайлехаш дӀиювцаш яц тха. Са цхьа ала да, форд миссел дукха дале а, къинoех цӀенвеш. Ае хьона а хьехаргда из. ХӀаьта ламаз-м ахчех бохчен денна эца делаш дацар.

Хьалхарчул чӀоагӀагӀа елаелар Басрат. Дерригача дунен да се волаш санна хийтар сона, боамби санна кӀаьда кулгаш са кара а ухнаш. Басрат елача хана. Лоам миссел йокха дошо гаиз наракхаьчача хургьяцар кхы чӀоагӀагӀа дегагӀоз.

Басрата дела бӀаргаш, къегa боссллаш мара малхара цхьаккха а хӀама гуш вацар со. Меца вале а, дахра чам бицбенна бар, шел а ца долийташ, аьлча, кхы а совбоалар лотабенна са безам.

ГӀадаюккхера шинна а кулгаца хьа а лаьца, тоӀаль хьамархӀаллар аз Басрат: шафран Ӏажа бар санна цӀе бос болча басилгах цкъа тоӀӀабаь барт баьккхача, фуннагӀа хилча а хӀама дац, — йоахар сих-сиха деттaлуча са дего.

— ДӀахеца со! — мухь баьлар Басратага. — Ӏалама саг веций хьо?!

Уж дешаш Басрата багах доаллашехьа, хьаеллаелар цӀен ни!. Адама тӀа ма кхоачалда из. БӀаргашка боад техар сона. Кулгаш меддeлар. ДегӀ шелдала доладелар. Цхьа дувладенна, чухьа са доаца хӀама санна вагӀийсар со: лыккха иттазаь юхла тепча бе а йоадаш. Аьсамарза леттар сона хьалхашка. Басрат лоар юхе а цагӀа я.

— Молодец! Къонах ва! — аьлар Аьсамарзас. — Во Ӏелга дац хьадар-м: мохчан сесаг мархӀа а елла, хьалхашка латташ аьлаи шу а долеш. Говзар-я!, дала моастагӀа, наьха сискалех корта а борстабаь лала, хурдел!

— Хьога дӀадувца хала дале а мадарра дӀадувц аз из, Товсолта. Хьай дала духьа дог ма кхоардаделахь сох. Сага тӀа ма кхоачалда из, мот коанхалха баьнабар са, багара дош дӀаара доалалацар...

— Из тамаш яц вӀалла а, Къарамсолта, — аьлар аз, корта а лостабаь. — кхы халагӀа а бирсагӀа а хӀама тӀакхача йиш яц маӀача сага. Дика висав хьо-м дог а дьттӀа Ӏо ца воаши. Геро децарий хьога?

...Сенна ошар сона из. Даьра яр хьона бӀаргайна Ӏаьржа кӀур тӀаулла ворхӀаза юкла тепча-м. Цхьабакъда, хьогга Ӏа йийцача чӀинжарха тополго санна мара хӀама дегдолаш-м яцар. «ХӀа! хӀа! хӀа!» яьхе мара кхы хӀама дӀа ца оалелуш висавар со.

— Сихха Ӏойилла истола тӀа тепча! — цӀогӀа техар Аьсамарзас.

Шортта хьа а яькха истола тӀа тепча Ӏойиллар аз.

— ГӀатта, вӀаля, — аьлар тӀаккха цо сога, — дьалха дала, аз, хьуна юкъе а дакъа, теха Ӏодулларгда хьо. Вешта кхоам-м бар хьоин теха боабеча пхон.

Аз лаьрхӀа-Ӏалама саг а хинна два лаьрхӀача мерзача дуневал безагӀа хетар Аьсамарзийна боаргбола шийн тепчий пхо.

— Хьай дала а пайхамара а духьа, — дехар дир аз Аьсамарзийга, ве жа велахь со, Ӏа яхаш дола гӀалазар тӀаьца кийча ва со. Валарах-м кхерадар со. Мехка хьалхашка сий доара кхерар, кий тӀа а тилла цӀагӀара яраьала йиш йоацаш.

— Хьа вошиийна хила вар! — тӀачайхар сона Аьсамарза, тепчий юхь мерий бухьигах а тохаш, — наьха сесагаца сакъерда воагӀаш хацарий хьона даьлен пайхамарн волга. ГӀатта сихха! Вол ле хьалха!

Маьйха дуненах къаста воал-кх со, аьлла хийтар сона.

КоарӀа старах доаллача цӀалга чу кхессар со. Сенах хоаре Аьсамарзийна фу дага да. ХьунагӀа дӀа ца витача, се дийна висарга дог доахар аз.

Дукха ха яьлелехьа лоталь лампа а яхьаш юхавера Аьсамарза. Тепча ялащар я. КӀеанг-дукха са меттада долаелар са. ДӀа-юха хьежача цхьа йоикхо келхьар яр цен юхе латташ. Цунна гьна доацаш латташ диза хьамиӀа галий а дар.

— ЖӀалий! — тӀечайхар сона Аьсамарза. — БӀаргагой хьона дӀа латта хьажиӀа галийн келхьар?!

— Гу! — аьлар аз. — Жижак я!, жижак! — хьалхарчул а чӀоагӀагӀа тӀечайхар сона Аьсамарза. — Ӏуйрийна, сан боади къастача хана, цхьа буртиг юхе ца бузташ, из дӀа латта дерригахьажкӀа галий ахьа Ӏе сона бӀарга ца дайте, аз пенах бетт дӀатоӀаьча уллийтаргда [illegible].

Арахьара гӀув а белла, ниӀ дӀа а къайла вахар Аьсамарза. Адамага ма йоагӀийла сога ела бийса. Да венна бийса вӀалла хӀама а дацар цунга хьежача. Аьсамарзас цхьаши гӀа а баьнхалехьа кхестае йолайир аз келхьар. Йоаккхача хьаьрах санна дӀаухар жуара кӀеди. Сурт тӀаьх дихьаалар санна деце я, хала хӀама дар цхьан бус келхьарца хьажкӀа галий аьхьа даьккхар. Хетаргахьа, цхьа ведар хьацар дьнна Ӏийна хургдацар са дегӀац. Сай мерий кӀал латта тепчий юхь дигасхача, сихагӀа кхеста волатора со келхьар. КъорӀаз дув баь йиш я са, цу бус цхьа пуит хилла дулх ма доьнад са дегӀа тӀара аьнна. Эгтаза чӀоагӀагӀа со кхайрар дар сайна тӀакхаьча йорча гӀулакх вахал дацар. Дунен тӀа аз лаьнхача хана еладацар сона иштта гӀайгӀане а, хала а, йӀаьха а бийса. Аьсамарзас тӀеххьара аьннача «...аз пенах бат дӀатоӀайтаргьа хьога» яхача дешаша, вӀалла а лаьгӀ ца йолийташ, маргьал санна а сиха кхестайтар келхьар.

Ӏуйрийна, сан боади вӀашагӀкъастача хана, шортта ниӀ а йийла, чуваьлар Аьсамарза. Сийсарчул а цӀиимхагӀа хийттар сона цун юхь. ТӀеххьара буртигаш охьац вар со. Диза латта жувра галий бӀаргадайра Аьсамарзийна.

— Яхийта хӀана хьай лабаш! — Ӏалаьмате бирса тӀачайхар из сона. — Сихасихха!..

Сихха хьал а гӀетта, хӀамаш тӀа а яйхаь, волаелар со. МӀарга а мӀарга бар из Аьсамарзас сона тӀехьашкахьара тӀа, кӀаьдача метта хьожийкхабаь, зов эккхийташ техар. Вай шаикхе а къонах вахалеш, хӀана а тӀехьа даьръенна чов санна лозаш ма я са цӀоган тӀехк. Цу массанел а халагӀа хилар сона Аьсамарзас тӀехьара тӀа аьннa дешаш. «Жувр кхоачабалча аз Басратага гӀолла хоам бергба хьога».

— МаӀал яхий Ӏа, маӀал, Товсолта, — дарий дора Къарамсолта корта а лестош, — дӀа-м даьлар вайх сийсара-м, мищхала зифретал хӀама ца дусаш.

— Аьттув бехача тӀем тӀа нийсвенна хинна хьо, Къарамсолта, — аьлар аз, доккха са а доаккхаш, шийна хиннар хьадийца йистевеннача Къарамсолтага. — Ӏалаьмате дика кӀалхарваьннав хьо. Аьсамарзас дика аьттув хьо, тепча йийтта цхарал ца воаккхаш. Витав даьра, хӀара денна Ӏайха деча дика дамазах цхьацца ламаз цунна де мегаргдолаш-м...

* * *

Айса дӀаяздаьр шоллагӀча дийшалье ва Ӏодийшача Товсолта аьлар: «ДӀа нийса хадаьд Ӏа, цхьабакъда, наьха цӀерааш хийцай».

— Хийцай, — аьлар аз, — бакълув хьо, Товсолта. Хийцай цу наха а цар гаргара бераша а, уж ба уж «Аьттув беха бийса» яхача дувцар тӀа бувцараш яхаш, вӀелгаш тӀа ца хьувкхийта.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

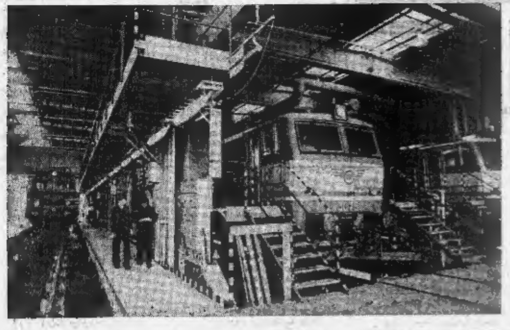

Новочеркасски вагоностроительни заводе хьадаь электровозаш чІоагГІа пайда эцаш йолу Финляндe машинаькъашка. Финськи столица локомотиваи депо царна гІуланх деш ба финсхки советскии болхлой.

СУРТА ТІА: Хельсинкерча локомотивни депо.

О. ИВАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

МАШАРАН КХОХКАМ КІАЬДВАРИ ДУХЬА

Дерригача дунен тІа наха чІоагГІа багадеха дувцаш да КПЧ XVI съезде КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева даь къамаьл. Из кхеталуш да. Дерригача дунен тІара, дика уйлаш йолаш нах дукхача хана дена Іемаб машара, дунен халкъашта юкъарча кхерамзлена, кхоккам кІаьдбара боккха лоархІамболаш йола инициативаш СССР-гара, социалистически содружествана кхьча мехкашкара хьайоагІаш хилар кхетаде. Уж тергал ца еш Іе йиш йолаш бац вай классови моастагІий а.

Кхьча мехкащкарча копайоазоно белгалдоаккхаш махилдера, Л. И. Брежнева Праге даьча къамаьлаща хьахьекхад ленински машаре политика принципашта Советски Союз лоерзагІа иргйоапаш мутІахьа хилар, кхоккам кІаьдбара тІехьа, герзаш Іоадара духьала лергагІа къовсаш лоаттабе лаьрхІа хилар, лоархІамегІа йола дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастаяра нижкъостал де кийча хилар.

ТІем хилар ца дезаш бола къахьегама нах, планета тІара прогрессивни нааш чІоагГІа раьзе хиннад Л. И. Брежнева къамаьла, яхаш яздеш «Руде право» яхача чехословацки газето. КПСС-ен Советски дачахьалкхени кулгалхоьун къамаьлӗ тІа боккха мах баьб чехословацки халкъа карагІдаьннарий. Цу тІа кІоаргга хьахьекха да классови интернациональни вошал, социалистически мехкий йохаргІйоаца союз. Советски машара машара программа — из тха программа а я.

«Трибуна люду» яхача польски газето белгалдоаккх Л. И. Брежнева къамаьла тІа социализма принципий уйлаица, халкъа хьаштаашка хьежжа ПНР этта халонаш дІаяха гІерташ бола польски коммунисташи, берригa польски патриоташи моральни а политически а хьаллоацаш хилар.

Малхбузехьарча наблюдателаша чІоагІагІа комментареш ю КПСС-ен Советски пачхьалкхени кулгалхоно Европе ядерни герзаш Іоаделга соцадара хьакъехьарча проблемех дийцачоа. МоллагІча тайпара а из проблема практически къоастаяра, аьнад цо, вай як хьалхарча юкьатагІа хІанз долаш дар мукъагІа ше долчча сацийта вай, вешта аьлча СССР-ен НАТО мехкийн гаьна кхетар юкъерча боараме дола ракетно-ядерни средствашт дІахо дІанийсъедгея Европа воне йолаш яраш хувцилгея соцаде вай.

«Вашингтон пост» яхача американски газето мукІарло даь махкилдара, Л. И. Брежнева цІаькха к белгалдаькхад гаьна кхетар юкъерча боараме дола ракетно-ядерни средствашт Европе дІанийсъяра мораторе оттае СССР кийча хилар, хІаьта цу гІуланхо переговораш яра дикхагІдола хьалаш хьа а хулийтаргда. Герзаш Іоадара доазув оттадара хьакъехьа Малхбузенца переговораш е кийча я СССР, аьна белгалдаькхад малхбузенгермански «Кельнер штадт - Анцайгера».

НАТО: КЪАЬМАЧА НАЬКЪАГІА

СІпртар Іарбий дуненхача аладательни мехкашка кэмп-дэвидски сепаратив барт хьаллацийта а ГаргГарча Малхбоале американски тІема низаш лоаттаделга шердара, антисоветски лардӗ тІа регионе тІема-политически блок хьаяра планаш могалийта а.

Иштта, Каире Вашингтона эмиссара дош делар Садата режим Кэмп-Дэвиде бьуча бертах белгалбеь капитулянтски некъ дІахо хьерзбалаш я аьнна. Иерусалиме Хейга хийцца боггьо елар 1982 шера Израила бІуйнаш дІачулахечул тІехьагІа Синайски ахгІайрен тІа американски оккупационни бІуйнаш дІанийсдера, хІаьта иштта дош делар Синаерча израильсни тІема базашта тІабода ниеъ Пентагона хьабелгалдаьккха.

Бакъда, Аммане талха доладелар госсекретара гІулакхаш. Цига хьада юхабьлар оккаал дехьара низагІа хачдолла гІертар кхоачаш ца деши кэмп-дэвидски барт хьал ца лоацаш. Хусейн король, язду «Нью-Йорк таймс» яхача газето, Хейгага аьннад «ГаргГарча Малхбоалера гІулакхаш тейха хилара кхоккам аттаца хиларан бехктокхаме оаш эзеш яр дукхьал Израиль я», аьнна. Короля дІахайтад ГаргГарча Малхбоален проблема хьакъоха, цу гІулакхаца хьапит долаш мел бараца, цу даькъе Палестина мукъамкхара Организаце а дакъа а лоацаш совещани йига шийна бакъахьа хеташ хилар.

Бешна дог делададийтинзар госсекретара Эр-Рияде а. Саудовски Аравe кхьча мехкашщарча гІулакхий министра принца Сеуд аль-Фейсала дукхьала дІааьннад цунга «палестински дош юкъметтиге латташ йола арабо-израильски конфликт дІаькхачул тІехьагІа мера ГаргГарча Малхбоалера проблема къоастае йиш йоацилга».

Хейга иштта вІаштІехьаьннадац Саудовски Аравенен Иорданенен американски тІема низаш ГаргГарча Малхбоале лоаттадера хьакъехьара программа качйолла а. хІаьта иштта антисоветски альянс вІашагІйолаьра царца барт бе а. Оксанал дехьара венача визитераьга дІахайтад уж мехкаш регионе моллагІаш дале а малхбузен бІуйнаш дІанийсдайта лоаш доацилгея американски «сиха дІадоаржадеш долча низех» пайда эцара духьала долгея. Е Иордане а е Саудовски Араве а, белгалдаькхад ТФ-1 яхача французски телевидене программе, антисоветски, антикоммунистически альянса юкъебахa кийча ба ала гигадац.

Іарбий дунен тІа башха тамаш еш а хиланзар аьттув боацаш чавхбаьннача Хейга наькъах. ГаргГарча Малхбоалерча мехкашта дика хов лораваьла везар мифически «советски кхерам» а боацаш США оагІонгахьара цар чурча гІуланкхашта тІема кийчонца бокъонца чугІертара бола кхерам ба. Гуш ма-дий укхаза Іалаьмате йоккха тІема-форда армада вІашагІтехар, районе гобаьккха тІема базаш хьалъяьр, израильски агрессорашта дукхагІа герзаш лоаттадер вІашагІкхийтта Штаташ йолга.

Юкъьанца дена чакхдалалща харц да Іарбий дунена болча «советски кхерама» хьакъехьа дувцар яхаш яздy Адене арадувлача «Арбаатшар октобр» яхача газето. СССР хила а хиннай йолаш а я Іарбий халкъий тешаме доттагІий союзники. Цуна дола керда тешаш да, — ГаргГарча Малхбоалера проблемаш нийсача наькъаца къоастаяра тІерзаль йола КПСС XXVI съезде Л. И. Брежнева оттаьа конструктивни предложенеш.

США-и натовски вощциной дІахо йодача хана а герзаш Іоаделга дІахо дахьа, дунен халкъашта юкъера хьал кхьо лерхІаш я. Къилбаседаатлантически блока доакъашхой йоача пачхьалкхий оборона министрий вІашагІкхетар къайла маІерш а йолаш хиннад. ХІаьта цуй повестка дІанхайкхадь а хиннац. ХІаьта а тІеххьера яьча коммюнике тІа йоах НАТО-ра стратегаш юха а мифически «советски тІема кхерам» хьалха а боахаш хьалха а санна фуннагІа даь а Малхбузенга тІема кийчон соале хилийта гІерт.

Цу хьекъехьа хьожхам луш да сессе США оборона министра К. Уайнбергера даь къамаьл. Доазол арахьарча газеташа дега хоамех, цо яьхад, масала. «кхоккам кІаьдбер — из Советски Союзо Малхбузенна качьелла цалоам я». К. Уайнбергера, белгалдаьккхад ДДП яхача малхбузенгермански агентства, «малхбузерча европейцашкара тІатеІІа дІадехаш хиннад США хьокхамагІа тІема кийчонна кхы а дукхагІа ахча хьежалар».

Ядерни планироване группа сессех Вашингтоно пайда ийцаб американски империализма тІема кийчонна кхы а аькхагІа юкъе оза ФРГ-анен НАТО гІоллагарча кхьча партнераштев гІожагІча тайпара юкъам баре. Цхьабакъда, Малхбузея иепайоазоно дега хоамашка хьежача, цу тайпара США политика вІалле а хьаллоацаш яц Вашингтона союзникаша. Иштта, ФРГ канцлер Г. Шмидта белгалдаьккхад «Зюддойче цайтунг» яхача малхбузенгермански газета интервью луш ракетно-ядерни герзашта доазув оттадара хьакъехьа СССР-ца переговораш е езаш хилар. К. Уайнбергера даьча къамаьлан НАТО членаш долча малхбузенгермански мехкий уйлаштея юкъе йокха юкъ хилара тергам тІабахийтаб ЮПИ яхача американски агентства. Иштта дагалохийта доагІаш да дукхача малхбузенсвропейски пачхьалкхенаша, масала Бельгем Голландем, гаьна кхетар юкъерча боараме дола керда ядерни ракеташ дІанийсъяра хьакъехьара хьалда решени тІа ца эцаш тІехьаьнкха хилари Европе ядерни герзашта доазув оттадара хьакъехьа переговораш яра йола идея хьаллоацаш хилари. Малхбузен Европера дукха мехкаш американски администраце ОСВ-2 хьакъехьарча договора е ца туга ратификаци йича бакъахьа хеташ да.

Натовски вощцина кхерамеча авантюристически наькъа чІоагГІа критика ю малхбузенсвропейски пачхьалкхений демократически общественносто. ТІеххьарча денoшка царех цхьадолча мехкашка гаьна кхетар юкъерча боараме дола американски ракетно-ядерни герзаш Малхбузен Европа мехкий территорешка дІанийсде лерхІача США-ан НАТО-и кхерамеча планашта духьалара массови митингаш демонстрацеш чакхъяьннай. ТІехь-тІехьагІа дукхагІа хьаллоац континента тІа кхоккам кІаьдбара, хьалкъалкхоккам кІаьдбара, дерригача дунен тІа машар чІоагІбара тІерзаль йола керда советски машара предложенеш.

Ю. ЛОПАТИН, Н. СЕТУНСКИЙ, В. МАЛЫШЕВ. (ТАСС).

АЬТТУВ ЦА БОАЛАШ ДИСА ГІУЛАКХ

Чакхъяьннай США пачхьалкхен секретара А. Хейга ГаргГарча Малхбоале яь визит. Из хиннав Египте, Израиле, Иордане, Саудовски Араве. Дукха гІулакхаш кхоачаше лаьрхІа бихьа никъ бар из — госсекретарь

ТІЕМЕИ КЪАХЬЕГАМЕИ ВЕТЕРАН

Республика энергетикашта дика йовзаш я Сайлань-боккхача Даймехка тІема ветерана Селюков Иван Фомича цІи. Вахара йоккха школа чакхъаьккхаь цо. 1938 шера ше раьза а волаш ТІемаФорда флоте вода из. Кронштадта учебни отряде курсаш чакхъяьхачул тІехьагІа цхьоалагІча разряда радист хул цунах.

Ленинград моастагІчох лораеш хиннача тІемашка Иван Фомича чІоагІа човнаш хилар. 1942 шера вийзачул тІехьагІа из хьожаилр морякех вІашагІъелла хиннача форда пехота къаьстача батальоне. Из батальон город Ейске дІахийтар. Морякашта хьалхашка лаьтта дехкар дар Азовски форда йисте лораелта.

Цул тІехьагІа морской батальон Новороссийск йолчахьа дІахьар. Форди пехота къаьстта йолча бригадаца цхьана батальона бувзама начальник зІамагІволча лейтенант И. Ф. Селюков 5-гІча феврале десантаца Новороссийска юхе Іовс. Из хул «ЗІамигача лаьттах» тІа хиннача тІемашка. Новороссийск хьаьоваккхача дакъа лоацаш.

1943 шера дендерча морака юха а човнаш хул. Дукхача хана човнаш метта ца войташ а лийна. 1944 шера Иван Фомич юха а Даьхе моастагІех лорверий мутІарешка отт.

ДІахо дІадолха фронтови наькъаш воанагІволча лейтенанта И. Ф. Селюкова цхьоалагІча Белорусски фронта стрелкови дивизе хиннад. Польша моастагІех мутІайоаккхаш дакъа лоацаш хиннав, юхера а тІом германе чакхбаьккхаб цо.

Хьалхара тІема совгІат — «За боевые заслуги» яха медаль Иван Фомича елар Ленинград моастагІчок лорарах. ЦІеча Седкъа орден «ЗІамигача лаьттан» тІа дечча хиррача тІемашка дакъа лацарах.

ТІемеи къахьегамеи ветеран Иван Фомич Селюков цхьаннха даикха гІалат доацаш дукхача хана деш хьестав на «Грозэнерго» поллагІча йовкхала электроцентрале.

Х. СУРУДЖАНЦ.

САМУКЪЪЕ САЛОІАРГДА

Тайп-тайпарча экскурсешка, лоамашкарча походашка, туристически путевкаех ухаш дика дакъерда Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Цу гІуланха дикагІа йола ха я ахкен бІаьстии. Шерагара шерага дукхагІа ух вай къахьегамхой кхьча мехкашка салаІа а. Укх тІеххьарча хана дукха нах хинаб вай республикера Болгаре, Германски Демократически Республике, Чехословаке, Польше, кхьча мехкашка беха. Иштта Нохч-ГІалгІайченера дукха туристаш бахаб укх деношка Венгерски Халкъа Республике. Царна юкъе я № 6 йолча домоуправлене техника Аиева Аушна, № 5 йолча гІишлош монтажни управлене болхло Аиева Исата, «Автоспецоборудоване» яхача завода электросварщик Дудаев Денисолта, радиотехнически завода контролер Вакулина Лидия, «Гидромеханизаце» треста спецуправлене болхло Станишевская Людмила, кхыбараш.

Я. БУБНЕНКО.

Оаха яздаьчун лерагІа

ЦХЬАБАРАШ БЕХК ЦА БЕШ БИСАБ

Укх шера 14 феврале газета тІа кепатехача рейдови бригада материала тІа дувцар дукхача автотранспортни предприятей пассажирски автобусаш тІа болх беш болча водителаши финансови бокъонаш телхаеш, служебни транспортах пайда эцаш бехк хилара. Цу рейдови материалах лаьца тайп-тайпарча автотранспортни предприятей, организацей кулгалхоашкара кхьахтана кхьачад редакце.

«Шоей доалахье йолаш санна» яхача рейдови бригада материала тІа тха предприяте водитель Джабраилов цІена болх беш вар яхаш вувцаш вар, яхаш яздy Шалински АТП директора Я. Ш. Юсупова. Цу водителаи иштта болх барах совгІат дениа хилара хоам бу кулгалхочо.

ПАП-1 директора Т. Оцаева язду шоай предприяте водителий собране рейдови материал юцарах цу тІа дувцаш дар бакъ хинна хиларахи. Билеташ а доацаш пассажираш дІа-юха кхувлара водитела К. Исаевна строги выговор а еш, ала хана хинна премии ца тьокаеш йисай. ДІахо предприяте кулгалхочо хоам бу отпуск юха вена водитела А. Сайдаевна а общественни административни дакъе бехк бербахилларах.

«Пассажираш дІа-юха кхувлара бокъонаш цІенхаштта телха а еш, ахча хьа а яйдеш, билеташ дІа ца луш пассажираш дІа-юха кхувларасІа автобусий водителашта Матуевнен Чимаевнен строги выговораш яьй, аьна хоам бу ПАП-2 директора М. Минаева. Пассажираш дІа-юха кхувла боккьо а ца луш, кхьчахьа балха хьовкабаьб уш, царгара проездной билеташ хьаяйнад, церга материальни бехктокхама дакъе яь договор дІа а йолкхаш.

Шелковской АТП директора М. Бузуртанова тхога хоам бу «Сердало» газета рейдови бригада «Шоай доалахье йолаш санна» яхача рейдови бригада материала тІа дувцаш дар бакъ хиннад, яхаш. Билеташ дІа а ца луш пассажираш дІа-юха кхувларах ПАЗ-672 № 83-18 йолча автобуса водитела В. Детулаговна выговор яьй. Уж санна дола гІулакхаш нийсдалийта йиш ца хиларах дийцад водителий собране.

Рейдови бригада материала тІа яьннача бесса пассажираш дІа-юха кхувлара бокъонаш телха а еш «Икарус» № 87-60 яхача автобуса тІера водитель Х. Ахриев болх беш хиларах цунна строги выговор а яь, февраль бетта кла езаш йола массе а тайпа премеш ца луш соцадьй, яхаш язду редакце Малгобекски автотранспортни предприяте директора Х. А. Бузуртанова. ДІахойодача хана водитела Х. Ахриева кулга цІена воацаш болх баь хотиг нийсло шел баккара дІавоаккхаргхилар дІахайтад кулга. Автотранспорт балха арахьаьлехь водителаша еча автоминутне йийцай рейдови материал.

Грозненски № 5 йолча пассажирски автотранспортни предприяте директора А. Е. Захарова тхога язду: хІаннат нихкара шоай доалахье йолаш санна автобусаш а лелаеш, Грознера Урус-Мартанерча базар тІа а цигара юха а нах кхувлаш хиннача автобусий водителаш В. Белоусовни, Н. Гаушнови шина бетта автобусаш тІера Іобаькхаб, кароподогрева водителаш а хьажабеш. Финансови бокъонаш телхарах автобусий водителашта Индербиевнен Элемхановнен выговораш яьй.

Тха автотранспортни предприятерча водителашта М. Дудаева, Ш. Оздамирова, Х. Мутузова укх шера 6 феврале финансови бокъонаш телхаеш болх беш хилар бакъ хиннад, яхаш язду Наурски АТП директора декхараш кхоачашдеча А. Волкова. Пассажирашкара ахча хьа а яйдеш, церга билеташ дІа а ца луш болх барах водителашта Ш. Оздамировна, М. Дудаевна выговораш яьй. ХІаьта шой доалахье йолаш санна заказагІа йолча автобусаца пассажираш дІа-хьа а а кхувлаш «шай-кай» йоаккхаш лийнача Х. Мутузовна строги выговор яьй.

Укх шера 14 феврале «Сердало» газета тІа кепатеха араьннача рейдови материала тІа аьнна махкилара, шийна бачча аьттоно пассажираш ше тІаволча автобусаца дІа-юха кхувлаш лелаш хиннав тха водитель Дукаев, яхаш язду ВАЗ-а спецавтоцентра директора Ш. А. Демиева.

Къахьегама дисциплина телхарах, шийна болча хайдаиа автобус лелларах водитела Х. Дукаевна выговор яьй. февраль бетта хулна ала еаш хинна премеш ца луш соца а еш. Рейдови бригада материал йийцай водителий коллектива собране.

Нохч-ГІалгІай транспортни управлене начальника заместителa декхараш кхоачашдеш волча Х. Татриева язду тхога: «Укх шера 14 феврале кепатеха араьннача рейдови бригада материала тІа дувцаш дар бакъ хиннад. Пассажираш дІа-юха кхувлаш йолча массе а предприятей болхлоша, иштта хІара пассажирски автотранспортни предприяте коллективе йийцай из материал финансови пассажираш дІа-юха кхувларен бокъонаш телхаьраш бехктокхаме а езаш. Пассажирски автотранспорта лоаттабеш бола тІахьожам чІоагІбера де дезар белгалдаь.

Транспортни управлене гІолла укх шера 20 марта техача приказагІа тІахьожама болх лерттІа вІаштІехьа ца баккхарах контрольно-ревизионни служба отдела (ОКРС) начальника заместителa С. А. Шапиевна, автовокзален, пассажирски автостанцей Грозненски производствени объединене начальника заместителa С. Д. Житиевна выговораш яьй.

Хоаш махкилара, финансови бокъонаш телхаьраш, шоашта долча гІулакхо транспорт лелаьраш бехктокхаме эзаб. Рейдови бригада транспорто беча балхага хьожаш хиннача кхаь дийнахьа юкъарчал доацаш шоай востащка хьаттача ОКРС тІахьожамхоех цхьаккха сат бехктокхаме эзадац. Фу бахьан доаш балийтаб уж бехка вІаллара? Цу хаттара жоп делча бакъахьа да Нохч-ГІалгІай транспортни управлене кулгалхоша.

Цул совгІа рейдови бригада материала тІа белгалдаьха кхоачамбоацараш дІахойодача хана ца нийсдалийтара де лаьрхІар белгалдаь дац автотранспортни предприятей кулгалхоша редакцега дайтача цхьаккха наькъата тІа. Из а хайча бакъахьа дар.

СПОРТ

ЧЕМПИОНАТ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Газет дешаранта хов ма-ма чакхдаьлар Грозне дІахьош хиннача езача атлетика Российски Федераце чемпионата хьалхара да.

ШоллагІча дийнахьа яхье баьннача 67,5 килограмм дозал долча спортсменашта юкъе чемпиона цІи перинкага Л. Потапова кхаьчар.

Цу ден программа чакхъяьлар 75 килограмм дозал дола атлеташ къовсалуш. Чемпиона цІи Татарерча Г. Минахметовга нийсъелар. Яхь вай болельщикашта Іалаьмате сакъердаме яр, хІана аьлча, цига дакъа лоацаш РСФСР заслуженни тренера Кодзоев Ибрахьима ученик, СССР спорта мастер Хураев Идрис хиларца. Къовсавенна хиннача тІаьеста спортсмена юкъе сий дола алхлагІа моттиг яьккхар Идриса.

Чемпионата кхоалагІча дийнахьа помоста тІа баьлар шоай дозал 82,5 килограмм дола штангисташ.

Официально воацаш дукхьал ший зачетах цига дакъа лоацаш вар грозненец, дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер, Советски Союза шоаза чемпион вола Арсамиков Исраьил. Дукха ха йоацаш хиннача «ДоттагІлен кубок» йоаккхача яхье Исраьила даьха толамаш вайна дика довзаш дар. Цо оттайир юниорски дунен кю рекорд. ХІаьта шоаза Советски Союза чемпиона цІи а яьккхай цо. Исраьила уж толамаш РСФСР езача атлетика Федераце укх яхье дакъа лоацаш йолча Нохч-ГІалгІайчен вІашагІтехача команда зачета юкъедахийтадар, цудухьа болельщикашта лоІам бара дукхьа араваьнна цу яхьа яхьа упражнени мара кхоачашъяьнзар Арсамикова. Из дар катеха штанга айяр. Укхаза 160 килограмм дозал дола штанга айир цо. Цу даьхе чемпиона цІи яьккхача спортсмена, махачкалинца Фатахов Саида а, кхьчер а айяр 155 килограмм мара яцар.

Цу гІуланхо а дика гучадоавх РСФСР езача атлетика Федерацес Арсамиков Исраьилах доккхал делга нийса долга. Советски спорта сий айдеш дикха толамаш Исраьила доахкиргзулар.

90, 100 килограммага кхаччалца дозал долча штангисташта юкъе шо-шоай зачетах чемпиона цІераш яькхар Пермерча В. Чистякова, Краснодарерча С. Кулакова. 110 килограмма дозал долча штангисташта юкъе, официально воацаш, дакъа лоацаш вар вай мехкахо Сайдулаев Адам. Арсамиков Исраьила санна цо а хьалхагІа даьхача толамех йола очкош дІаьллаьяьр вай командага, цудухьа цо а цхьа упражнени мара кхоачашъяьнзар: хьалъурагІа тоттаи штанга айяр. Бакъда, шой лийрхІа дунен рекорд оттае вІаштІехьдаланзар Адама. Яхье чемпиона цІи ростовчанинга Г. Манжосага кхаьчар, шоллагІа приза — Куйбышеверча А. Муковнинга. Цу дозале во толамаш даханзар грозненцаша А. Товсултанова, А. Кулапчана.

110 килограмм дозал долча спортсменашта юкъе котало хІирчунта, цІи хезача штангистага Еналдиев Ас...

Командни зачетах хьалхара моттиг Московски областо яьккхар. ХІаьта вай командага йиъагІа моттиг кхаьчар.

А. ВЕК.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

«Йоплексистахьра» яхача Грозненски районерча АлагІерча республиканска базе а, иштта иштта районашкарча заготовительни конторешe а массе моттигашкарен барам бокъцдаш дІаекуйко цхьан килограммех бегІа мах а луш цаьр йолаш а ? дІаьааь а молций теникни бийдея.

Бецаьех оазьба тайпаш цІерaш	Кердачун 1 килограмма мах (сомаш кепигаш)	Йокъдаьлчун 1 килограмма мах (сомаш кепигаш)	Гулде хана
Алтея цІенбеь оала	0.32	2.00	бІаьсти-гурахье
Алтея цІенбаза оала	0.18	1.10	бІаьсти-гурахье
Марена оала	0.40	2.50	бІаьсти-гурахье
Девятисила оала	0.45	1.50	бІаьсти-гурахье
Барбариса лорд	0.23	1.90	июль—август
Зверобоя буц	0.23	1.20	июль
Питтий лорд	0.17	1.00	июнь—июль
Хьажкий хьовсо	0.56	3.00	сентябрь—октябрь
Ландыша буц	0.80	2.50	май—июнь
Ландыша зизаш	2.62	25.00	май—июнь
Мать-и-мачеха	0.33	1.30	июнь—июль
Диниберга лорд	0.26	1.50	июнь—июль
Тысячелистника буц	0.16	0.75	июнь—июль
Ккмакерча зеоца буц	0.15	0.75	июнь—июль
Аьта чабрец	0.39	2.00	июнь—июль
Хьендоре	0.51	2.00	сентябрь—октябрь
Полынь аза буц	0.12	0.70	июнь—июль
Череда яха буц	0.50	2.00	июль—август
Хоза хьеж йоагІача ромашка зизаш	0.37	2.50	июнь—июль

Ца кхетар хатта йиш я телефонашца: 3-38-10, 341-1-01.

КАГИЙЧА НАЬХЕИ МЕХКАРИЙИ ТЕРКАМГА!

Х. Нурадилова цІерагІча Пачхьалкхен драматически театро дІахоьйт шерчей а гІалгІай а кагий нахи мехкарийи конкурс а йоацаш наьха театральни кузашка дІаэцеш хилар.

Ца кхетар хатта метарга театре цертерча режиссерага М. М. Солцаева хІора дийне 18 сахьат даьлча дега 20 сахьат даладца.

Телефон 2-17-66.

ТЕЛЕВИДЕНИ

I ПРОГРАММА
14 АПРЕЛЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранера гимнастика.
9.05 — «Къоанча спортсмена йоахка ирано».
9.35 — Мемчинов. «ХилийтІ могаргдолчун оаса» яха телевизионни спектакль.
10.50 — Балета артистий концерт.
11.30 — Кердадарам.
14.30 — Кердадарам.
14.50 — «ГДР-е гІолла». Кинопрограмма.
15.30 — «Кагархий творчество».
16.05 — «Хьа ленински библиотека». «Апрельски тезисаш».
16.35 — «Корда шу апрель» яха телевизионни документальни фильм.
17.05 — КПСС XXVI съезда делегаташ кхоачашдерца. КПСС ЦК членалла кандидатах, КПСС XXVI съезда делегатах, Ставропольски край «Путь к коммунизму» яхача колхоза председателах И. Д. Терещенках бола очерк.
17.15 — Художественни коллективий концерт. ТІбилисера передача.
17.50 — «Са хьамсара Сима...». Александр Одинцовена хеталь.
18.45 — «Тхан дунен тІа».
19.00 — «Сага хьамо».
19.35 — «Из а вы, из а я, Штефан а вы» яха художественни фильм (ГДР).
21.00 — «Ха».
21.35 — «ДоттагІий шаь-сиберташ».
22.30 — «Тхан дунен тІа».
22.45 — ДІалоах Молдавски ССР заслуженни артиста С. Водяно (орган). Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Шахматни школа».
8.35, 9.35 — Советски пачхьалкхега а бокъоний а лардам. 8-гІа класс. Административни бокъо.
9.05 — 14.35 — Дешара психолого-педагогически лардам. Знакомиро техника.
10.00 — Французски мотт. Дешара 3-гІа шу.
10.35 — 11.35 — Истори. 6-гІа класс. Спартака гІаттам.
11.05 — Владимир Ильич Ленина хьакъехьа йоазонаш. М. Пришвин дуки.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лаккхьара математика. 1-гІа курс.
13.30 — Политически экономи. ДерригІа социализм коммунизмага бахье экономически законаш.
14.00 — Подготовительни отделенигІ лаздугІархошта. Математика.
15.05 — Советски драматургигара къахьегама тема.
16.05 — Владимир Луговски поэзи.
16.30 — «Комсомол» яха документальни фильм.
17.30 — «Хоаман, реклама».
17.35 — «Педагогически кадраш идейна чІоагГІъе» (нохчий меттала).
18.25 — «Дунен халкъашта мяхьара обозрени» (нохчий меттала).
18.40 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолла».
19.00 — Хоккей Дунен а Европе а чемпионат. ЧССР вІашагІтехача команда — ФРГ вІашагІтехача команда. ШоллагІа а кхоалагІа а периодаш. Гетеборгера трансляци. Перерыве (19.25) — «Бойса даьхьала хийла шун, берам!».
20.15 — ВолейболагІа йола СССР чемпионат. Мачаш. «Радиотехника» (Рига) — ЦСКА. ЦСКА универсальни спортивни залера передача.
20.35 — Московски пачхьалкхен филармоне Академически симфонически оркестра концерт.
21.40 — «Тхана оттаеь ха» яха художественни фильм.

I ПРОГРАММА
15 АПРЕЛЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранера гимнастика.
9.00 — Мультфильмий программа.
9.25 — «Из а вы, из а я, Штефан а вы» яха телевизионни художественни фильм (ГДР).
11.05 — ГитарагІ йола мехкаш кхоачашъе В. Пирогова. Ленинградера передача.
11.30 — Кердадарам.
14.30 — Кердадарам.
14.50 — «СиберегІен Тамерча малхбоален гІолла». «Лена хи тІа гІолла». «Ялат а ялаь я». «ЦІена тІадола наьха тайпа» яха кинопрограмма.
15.30 — «Хьамсара Іалам».
16.10 — «Шахматни школа». Лоазабалхарой класс.
16.40 — Л. Бетховен. Соната.
17.35 — «Мичад шо, зурнашча!».
18.05 — «Дега тІара бериал» яха документальни фильм.
18.35 — «Самукъане меттаж». Города Вольска «СелаІєд» яхача берий вокально-инструментальни ансамбла выступлени.
18.45 — «Тхан дунен тІа».
19.00 — Хоккей Дунен а Европа а чемпионат. СССР вІашагІтехача команда — Канада вІашагІтехача команда. Стокгольмера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Н. Матканиев, В. Шинартьнев, А. Чегурин дакъа лоацаш дола концерт. Программа И. Поплавд хьалаш да. Казанера передача.
22.00 — Хоккей Дунен а Европа а чемпионат. ЧССР вІашагІтехача команда — Шведе вІашагІтехача команда. Гетеборгера трансляци. Перерыве (22.40) — «Тхан дунен тІа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.40 — «Лай-маной, мама!».
8.35 — 9.35 — Обществоведени. 10-гІа класс. Коммунистически къахьегамхой кхобар.
9.05 — 11.05 — Бокъонех йола беседа.
10.05 — Немецки мотт.
10.35 — 11.35 — Истори. 6-гІа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. СССР халкъа бокъонаш кинo.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Инженерни графика. 1-гІа курс.
13.30 — Философи. ХІанзара буржуазни социологе критика.
14.05 — Подготовительни отделенигІ лаздугІархошта. Физика.
15.00 — А. П. Чехов. «Чайка».
16.00 — «Сатоссан бойбер» яха художественни фильм.
18.10 — Шоана хетар. «Тергам бе хьуна шеІагІча сага!».
18.35 — КПСС XXVI съезда материалаш Іамдерашта долча пособи. «Партен гІулакх — халкъа гІулакх» яха документальни фильм.
18.55 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолла».
19.15 — Ленина цІерашь. Владимир Ильич Ленин вин 111 шу дизарца (гІалгІай меттала).
19.45 — «Партен экономически политика дІаяьхаш я». «Кердача тохлашица». КхоалагІа беседа (нохчий меттала).
20.00 — «Бойса, даьхьала хийла шун, берам!».
20.15 — «Дунен халкъашта мяхьара панорама».
21.00 — М. Мусоргский. «Выставкера суртташ».
21.40 — «Гарад гуш йола цІа» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм (ГДР). Хьалхара сери.

РАДИО

КОМСАШ ЛЕЛАЕЧУН РАДИОДИ. 14 АПРЕЛЬ

6.40 — «Денхараш кхоачашдар — хІора комсаш лелаечун декхар да». Беседа (эрсий меттала).
6.50 — «Комсий кхача». Репортаж (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — «Хьоме комсаш хьалар», Зарисовка (гІалгІай меттала).
8.25 — «Укхаза комсаш кургъе». Корреспонденци (нохчий меттала).
8.35 — «Социалистически хьалхалаттарашта». Концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Къахьегамга хьаенна алаш лу». Беседа (эрсий меттала).
9.25 — «ХьагІара завод сезона кийчо еш ю» (эрсий меттала).
9.35 — «Гергача истона тІа». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Передачий программа. Хаттаршка йола жоаш (эрсий меттала).
18.01 — «Пастухаш Бачи». Радиоочерк (эрсий меттала).
18.10 — «Городо - шута» (нохчий меттала).

Хоаттам

Тахан республике гІоллен Грозней хувцалуш моркхаш а йолаш йоачан а йоацаш малхбузехьара секунде 2—7 метр чІоагГІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 12—17. Грозне 14—16 градус йоакхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркхаш а йолаш. йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 2—7 метр чІоагГІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 0—5, дийнахьа 13—18 градус йоакхал а йолаш хилен тарлу.

Метеостанция.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктокхача секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленносте транспорте — 9-24-01; юрта бахана — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректоре — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря 9-24-90; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-86.

Газет арадупя шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02152. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1497.